

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

<http://www.plan.be>

ECONOMISCHE BEGROTING

Instituut voor de Nationale Rekeningen

Economische vooruitzichten 2008

Januari 2008

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Wettelijk Depot - D/2008/7433/2

Verantwoordelijke uitgever - Henri Bogaert

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	6
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	6
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	8
1.3. Evolutie op de financiële markten	9
1.4. Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving	11
2. De bestedingscomponenten van het Belgisch bbp	13
2.1. Consumptieve bestedingen van de particulieren	13
2.2. Bedrijfsinvesteringen	15
2.3. Investeringen in woongebouwen	17
2.4. Overheidsbestedingen	18
2.5. Voorraadwijzigingen	18
2.6. Uitvoer en invoer	19
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	21
3.1. Binnenlands prijsverloop	21
3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	24
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	25
4. Arbeidsmarkt	29
Bijlage	34

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	26
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	27

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume	3
Figuur 2	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume	8
Figuur 4	Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten	10
Figuur 5	Buitenlandse afzetmarkten voor goederen en diensten in volume	11
Figuur 6	Consumptieve bestedingen van de particulieren in volume	13
Figuur 7	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	14
Figuur 8	Bedrijfsinvesteringen in volume (exclusief aankopen van overheidsgebouwen en zeeschepen)	15
Figuur 9	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	16
Figuur 10	Investeringen in woongebouwen in volume	17
Figuur 11	Uitvoer van goederen en diensten in volume	19
Figuur 12	Kwartaalevolutie van de Brentolieprijs in dollar en in euro	22
Figuur 13	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	22
Figuur 14	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	23
Figuur 15	Ontwikkeling van de loonquote	28
Figuur 16	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	31
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkloosheidsgraad (definitie FPB)	32

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 2 van de Nationale rekeningen 2006 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') en de kwartaalaggregaten tot het derde kwartaal van 2007.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op de najaarsvooruitzichten van de Europese Commissie, geactualiseerd op basis van OESO-vooruitzichten (december 2007) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten op 18 december. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het MODTRIM-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 8 januari 2008.

H. Bogaert

L. Verjus

Commissaris van het Federaal Planbureau

Voorzitter van de Raad van Bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

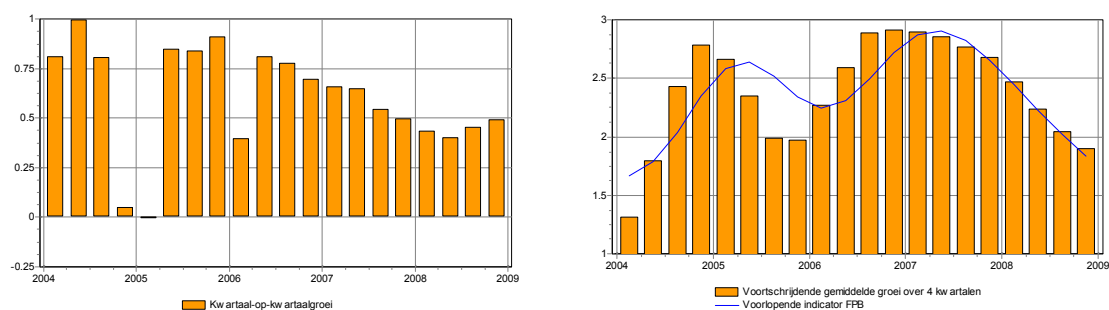
Kerncijfers voor de Belgische economie

<i>Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld</i>	2005	2006	2007	2008
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,3	2,0	2,5	1,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	-0,2	0,0	2,6	2,6
Bruto vaste kapitaalvorming	6,7	4,2	5,1	2,4
Totaal van de nationale bestedingen	2,1	3,0	2,9	2,1
Uitvoer van goederen en diensten	3,6	2,6	4,6	4,5
Invoer van goederen en diensten	4,2	2,7	4,9	4,8
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,3	-0,0	-0,1	-0,1
Bruto binnenlands product	1,7	2,8	2,7	1,9
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,8	1,8	1,8	3,0
Gezondheidsindex	2,2	1,8	1,8	2,8
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,1	2,6	2,1	1,3
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	12,2	12,5	12,1	11,7
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	51,1	52,7	68,1	46,6
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard, jaargemiddelde)	8,4	8,2	7,6	7,3
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	2,6	2,7	2,9	2,5
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	124,4	125,6	137,0	144,0
Korte rente (interbancair tarief, 3 maanden) (%)	2,2	3,1	4,3	4,5
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	3,4	3,8	4,3	4,4

Samenvatting

Na een nog uitgesproken groei tijdens het eerste semester van het voorbije jaar, vertraagde de groei van het Belgische bbp enigszins tijdens het derde en vierde kwartaal van 2007, in het kielzog van de conjuncturele vertraging die in de Verenigde Staten en in Europa werd waargenomen. Dit jaar zou de kwartaalgroei tussen 0,4 % en 0,5 % liggen en op een jaarlijkse groei van 1,9 % uitkomen (tegenover 2,7 % in 2007).

Figuur 1 Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

De eurozone liet in 2006 een krachtige bbp-groei van 2,8 % optekenen. In 2007 liep de economische groei van de eurozone enigszins terug tot 2,6 %, maar kwam voor het eerst sinds 2001 hoger uit dan de groei in de Verenigde Staten. Dat is vooral te danken aan de sterke dynamiek van de binnenlandse vraag in Europa, terwijl de Amerikaanse economie geconfronteerd werd met een forse vertraging op de huizenmarkt. Dit jaar zou de economische groei in de Verenigde Staten zich stabiliseren, terwijl de groei in de eurozone beduidend zou vertragen (1,9 %). In dat scenario wordt ervan uitgegaan dat de hypotheekcrisis een tijdelijke en beperkte impact heeft op de Amerikaanse gezinsbestedingen. Indien de huidige crisis meer zou wegen op de Amerikaanse economie of langer zou duren dan momenteel aangenomen wordt - in het bijzonder door een sterke daling van de particuliere consumptie - dan is het niet uitgesloten dat ook de Europese economie meer vertraagt dan voorzien.

De financiële markten rekenen op een verdere versoepeling van het Amerikaanse monetaire beleid. Daardoor zou de wisselkoers van de euro t.o.v. de dollar op een hoog niveau blijven (1,44 USD/EUR gemiddeld over 2008), wat de concurrentiekracht van de Europese uitvoer verder zou aantasten. Ten slotte zou de prijs van de ruwe olie slechts in beperkte mate dalen ten opzichte van het record dat begin dit jaar werd opgetekend en gemiddeld (over 2008) 90 dollar per vat Brent bedragen (tegenover 72,5 USD in 2007).

De *uitvoergroei* zou in 2008 bijna even sterk zijn als in 2007 (4,5 % tegenover 4,6 %) ondanks het feit dat de groei op de buitenlandse afzetmarkten vertraagt (6,0 % tegenover 7,1 %). De Belgische uitvoer zou dus verder terrein verliezen op de buitenlandse markten, maar in een tempo dat meer aansluit bij de historische trend. Doordat de invoer daarentegen in sterkere mate toeneemt dan de uitvoer en het verlies aan ruilvoet 0,2 % bedraagt, zou het overschot op de lopende rekening dit jaar dalen tot 2,5 % van het bbp, tegenover 2,9 % in 2007.

De groei van de *binnenlandse vraag* zou dit jaar beduidend vertragen onder invloed van zowel de particuliere consumptie als de bedrijfsinvesteringen. Zo zou de binnenlandse vraag slechts met 2,1 % groeien ten opzichte van 2,9 % vorig jaar.

In tegenstelling tot 2006, heeft de fiscale hervorming vorig jaar geen bijkomende impact meer gehad op het beschikbaar inkomen. Toch zou het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren gestegen zijn met 2,1 % door de nieuwe werkgelegenheidsgroei, de loonstijging en de toename van de inkomsten uit vermogen (door de hogere rentevoeten). Dat gunstige economische klimaat weerspiegelde zich in het consumentenvertrouwen dat zich in de eerste helft van het jaar op een hoog niveau handhaafde. De gezinsbestedingen waren dan ook bijzonder dynamisch in de eerste drie kwartalen en zouden vorig jaar met 2,5 % gegroeid zijn, waardoor de gezinsspaarquote terugviel. In 2008 zou de stijging van het reëel beschikbaar inkomen afgeremd worden tot 1,3 % als gevolg van de geringere werkgelegenheidstoename, een matigere stijging van de lonen voor indexering en de hogere inflatie – in het bijzonder de stijging van de brandstofprijzen die niet in de gezondheidsindex zijn opgenomen. Maar door een lichte afbrokkeling van de spaarquote zou de particuliere consumptie nog aantrekken met 1,8 %.

Er dient te worden opgemerkt dat in dit scenario de stijging van de nominale loonkosten per uur over de periode 2007-2008, met 0,9 procentpunt de grens overschrijdt die in het interprofessioneel akkoord van februari 2007 was bepaald. Aan de basis van die overschrijding van de norm ligt enerzijds de inflatie (en bijgevolg een indexering) die in 2008 hoger was dan voorzien, en anderzijds een stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering in 2007 (1,0 %) die hoger was dan de oorspronkelijk geplande toename. Voor 2008 wordt ervan uitgegaan dat de stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering 0,6 % zou bedragen.

De bedrijfsinvesteringen (gezuiverd voor aankopen van overheidsgebouwen) vormden samen met de particuliere consumptie de belangrijkste groeimotor van de economie in de eerste helft van 2007. In het licht van de minder gunstige vraagvooruitzichten vanaf midden 2007 is het investeringstempo wat afgekoeld. Dankzij het sterke jaarbegin, komt de gemiddelde jaarlijkse investeringsgroei echter nog uit op 7,0 %. Dit jaar zou die groei 3,4 % bedragen en daarmee voor het vijfde jaar op rij de bbp-groei overtreffen. De kwartaalgroei van de investeringen in woongebouwen versnelde fors tot aan het derde kwartaal van 2006, maar neemt sindsdien wat gas terug onder druk van de toegenomen financieringskosten (hogere hypothecaire rente) en de tragere groei van het reëel beschikbaar inkomen.

De volumegroei van de gezinsinvesteringen in woongebouwen zou daardoor slechts 1,0 % bedragen in 2008 (tegenover 5,1 % in 2007). Het groeipad van de overheidsinvesteringen wordt in belangrijke mate bepaald door de infrastructuurwerken van de lokale overheden. Die namen een hoge vlucht in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2006. Gezuiverd voor verkopen van overheidsgebouwen, stegen de overheidsinvesteringen in 2006 met 5,9 %. Bijgevolg werden die investeringen beduidend teruggeschoefd (-7,9 %) in 2007, maar dit jaar zouden ze nagenoeg niet meer dalen (-0,7 %). De toename van de *binnenlandse werkgelegenheid* wordt geraamd op 68 100 eenheden in 2007. Die sterke banengroei wordt verklaard door de vrij matige toename van de loonkosten, de bevestiging van de positieve trendombuiging in de evolutie van het aantal zelfstandigen en de verdere uitbreiding van de dienstenchequewerkgelegenheid.

In 2008 zou de werkgelegenheidstoename aanzienlijk blijven (46 600 personen). De werkgelegenheidsgraad zou dus stijgen van 62,2 % in 2006 tot 63,7 % in 2008. De werkgelegenheid nam sterker toe dan de beroepsbevolking, zodat het aantal werklozen (ruime administratieve definitie) verminderde met 56 800 eenheden in 2007 en in 2008 zou dat aantal nog met 21 600 eenheden dalen. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad (berekend op basis van de arbeidskrachtenquête) neemt af van 8,2 % in 2006 tot 7,3 % in 2008.

De *inflatie*, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP), bedroeg 1,8 % in 2007 en wordt voor dit jaar geraamd op 3,0 %. Een belangrijk deel van die inflatieversnelling is toe te schrijven aan de recente toename van de aardolieprijzen. Terwijl in 2007 de prijs van een vat Brent (uitgedrukt in euro) gemiddeld nagenoeg onveranderd bleef ten opzichte van 2006, zou die prijs in 2008 met bijna 20 % toenemen. Bovendien ontstond er een neerwaartse druk op de prijzen in 2007 door de vrijmaking van de gas- en elektriciteitsmarkt in Wallonië en Brussel en door de nieuwe registratiemethode van de gas- en elektriciteitsprijzen in het indexcijfer van de consumptieprijzen. Dit jaar wordt er daarentegen een opwaartse druk op de prijzen uitgeoefend door de tariefverhogingen van de twee belangrijkste gasleveranciers en door de hogere distributiekosten voor gas en elektriciteit.

Net zoals in 2007, zou de onderliggende inflatie dit jaar 2 % bedragen. De appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro en de beperkte stijging van de loonkosten in de loop van de voorbije jaren, zouden de impact van de forse prijsstijging van de bewerkte levensmiddelen zoals graan- en melkproducten compenseren.

De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door de prijsbewegingen van motorbrandstoffen, tabakswaaren en alcoholhoudende dranken, steeg in 2007 in hetzelfde tempo als het NICP (1,8 %). Omdat de gezondheidsindex minder beïnvloed wordt door de prijsbewegingen van de olieproducten dan het NICP, zou hij minder snel stijgen (2,8 %) dan de inflatie dit jaar. De spindex werd recentelijk (december 2007) overschreden. De volgende overschrijding (108,34) zou in mei 2008 gebeuren.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

De groei van de *wereldeconomie* trok sterk aan in het derde kwartaal van 2007 onder impuls van een groeiversnelling in Europa en in de VS. In Japan veerde de economische groei op na een negatief groeicijfer in het tweede kwartaal, terwijl de Chinese groei nauwelijks verzwakte. De Brent-olieprijs, die in de eerste jaarhelft reeds aanzienlijk was gestegen, trok in de tweede jaarhelft verder aan tot meer dan 90 dollar per vat in november en december. Geopolitieke spanningen (in Iran, Niger en Pakistan) speelden daarbij een rol, maar vooral de combinatie van de succesvolle beperking van het aanbod (door de OPEC) bij een sterk blijvende vraag (vooral vanuit Azië en de OPEC zelf) is verantwoordelijk voor die nieuwe hausse.

De mondiale economische groei zou in het vierde kwartaal van 2007 en de eerste helft van 2008 opnieuw verzwakken. De turbulentie op de financiële markten houdt aan en bovendien wordt de wereldeconomie geconfronteerd met afkoelende woningmarkten en sterke prijsstijgingen voor voeding en energie. In de VS zou de kwartaalgroei afkoelen tot gemiddeld amper 0,3 %. In Europa zou de groei in de buurt van zijn potentieel groeitempo van 0,5 % uitkomen. In China en in de andere opkomende economieën zou de groei slechts licht afkoelen. In de tweede helft van 2008 zou de mondiale economische groei enigszins aantrekken.

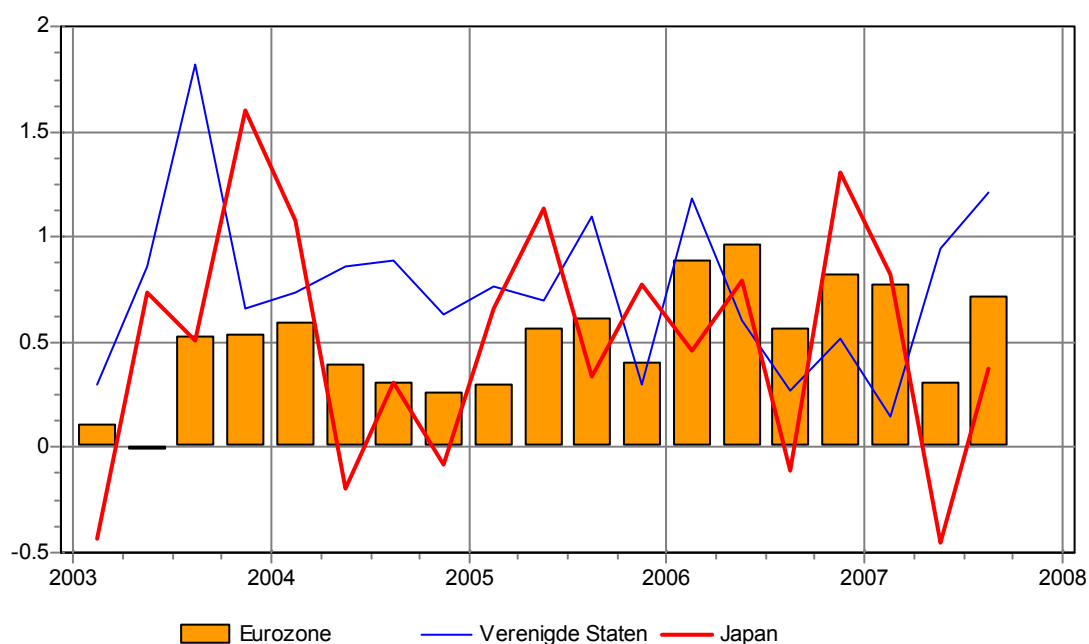
Ramingen van het Nederlands Centraal Planbureau wijzen op een gelijkaardig profiel voor de *wereldhandel* (lichte herneming vanaf midden 2008, na enkele zwakke kwartalen). Op jaarbasis zou het wereldhandelsvolume toenemen met 6,1 % in 2008, na 6,9 % in 2007.

Na de sterke groei in het tweede kwartaal van 2007 (0,9 %) versnelde de economische groei in de *Verenigde Staten* verder in het derde kwartaal (1,2 %). Naast het aantrekken van de particuliere consumptie en de sterk blijvende groei van de bedrijfsinvesteringen, droegen ook de uitvoergroei en een aanzienlijke voorraadvorming bij tot dit cijfer. De verwachtingen voor het vierde kwartaal van 2007 en voor 2008 werden echter neerwaarts bijgesteld als gevolg van de aanhoudende crisis op de huizenmarkt. Naast het directe effect op de investeringen in woongebouwen, leidt de crisis tot een daling van de huizenprijzen, die via een negatief vermogens-effect weegt op de particuliere consumptie. Ook de forse stijging van de olieprijs en de daling van de maandelijkse nettojobcreatie (van gemiddeld 150 000 personen in de eerste jaarhelft van 2007 tot 100 000 in de tweede jaarhelft) zal de koopkrachtontwikkeling afremmen. In het zog van de vertraging van de particuliere consumptie zouden ook de bedrijfsinvesteringen onder druk komen door de minder gunstige afzetperspectieven en financieringsvoorwaarden. De bedrijfsinvesteringen zouden slechts in beperkte mate gehinderd worden door eventuele kredietrestricties

¹ De in dit hoofdstuk vermelde groeicijfers voor het bbp in 2007 en 2008 stemmen overeen met de najaarsvooruitzichten van de OESO (Economic Outlook nr. 82, december 2007).

omdat een belangrijk deel gefinancierd kan worden met eigen middelen. Een recessie zou uitblijven doordat de Amerikaanse economie niet kampt met overcapaciteit (wat tot het terugschroeven van de bedrijfsinvesteringen zou nopen) en de uitvoer voortgestuwd wordt door de depreciatie van de dollar en de economische dynamiek in de groeilanden. Op jaarbasis zou de groei in de vs in 2008 (2 %) nauwelijks lager uitkomen dan vorig jaar (2,2 %), dankzij een uitgesproken positief overloopeffect.

Figuur 2 Kwartaalverloop van het bbp in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: Nationale bronnen, Eurostat

Na een bbp-groei van 0,3 % in het tweede kwartaal van vorig jaar, trok de economische groei in de *eurozone* aan met 0,8 % in het derde kwartaal onder impuls van de bedrijfsinvesteringen en een gunstige voorraadontwikkeling. Vanaf het vierde kwartaal van 2007 tot midden 2008 zou de economische groei worden afgeremd door een zwakkere dynamiek van de woningbouw. Bovendien wordt de particuliere consumptie getemperd door de gestegen inflatie (hogere energie- en voedselprijzen). In de tweede helft van 2008 zou de particuliere consumptie aan kracht winnen door een inflatie-afkoeling, de volgehouden jobcreatie en een bescheiden opleving van de loongroei. De bedrijfsinvesteringen worden mogelijk wat gehinderd door de minder gunstige externe financieringsvoorwaarden, maar de zeer hoge capaciteitsbezettingsgraad wijst op de nood aan bijkomende investeringen. De bijdrage van de uitvoer tot de economische groei zou verminderen als gevolg van de forse appreciatie van de euro en de afkoeling van de economische activiteit in twee belangrijke afzetmarkten (de vs en het vk). Op jaarbasis zou de economische groei aldus vertragen van 2,6 % in 2007 tot 1,9 % in 2008.

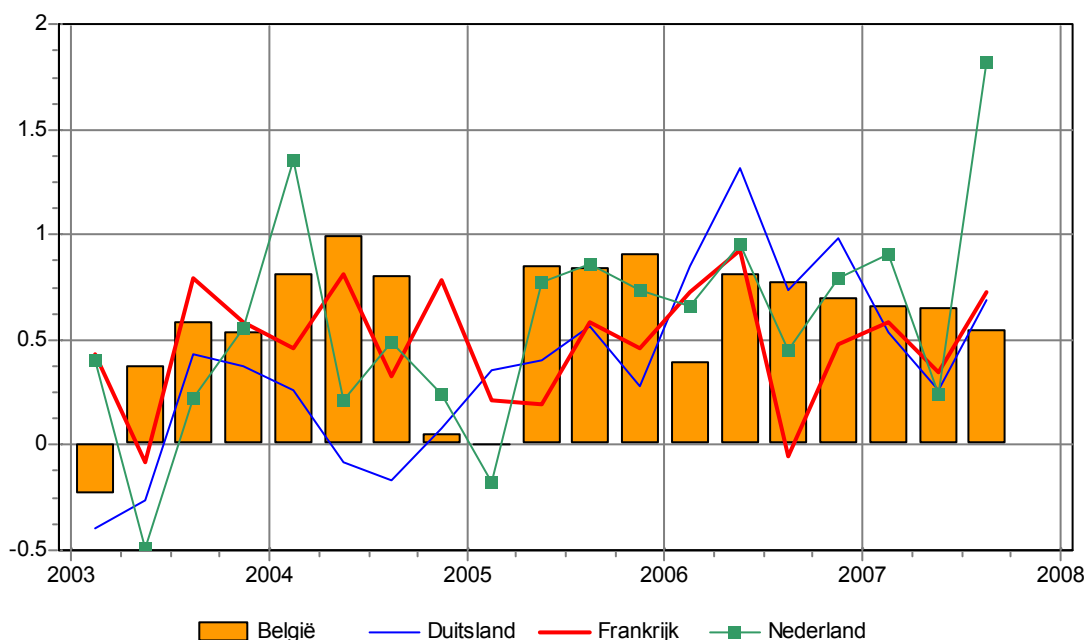
Na een negatieve groei in het tweede kwartaal van vorig jaar (-0,5 %), veerde de *Japanse economie* op in het derde kwartaal (0,4 %) dankzij een opleving van de uitvoer en de bedrijfsinvesteringen. Ook in Japan zal de zwakke woningbouw op de economische groei wegen. De uitvoer en de bedrijfsinvesteringen blijven de motor van de economische groei, terwijl de groei van de particuliere consumptie, als gevolg van de aanhoudend zwakke loonevolutie, bescheiden blijft. De economische groei zou vertragen van 1,9 % in 2007 tot 1,6 % in 2008.

Na een lichte vertraging in de tweede helft van 2006, versnelde de groei van de *Chinese economie* in de loop van 2007 en komt op jaarbasis waarschijnlijk uit op 11,4 %. Dit jaar zou de Chinese bbp-groei wat afkoelen (10,7 %) door de verzwakking van de uitvoer, die volgt uit de vertraging van de wereldgroei.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Belgische kwartaalgroei bedroeg in de eerste drie kwartalen van 2007 gemiddeld 0,6 % en hield daarmee gelijke tred met de gewogen gemiddelde groei van de drie belangrijkste handelspartners.

Figuur 3 Kwartaalverloop van het bbp in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: Nationale bronnen, INR

In het derde kwartaal van 2007 versnelde de *Duitse economische groei* tot 0,7 %, na 0,3 % in het tweede kwartaal. De Duitse economische groei werd in 2007 aangezwengeld door de uitvoer en in mindere mate door de bedrijfsinvesteringen en zou op jaarbasis uitkomen op 2,6 %. Dit jaar wordt een lagere bijdrage van de netto-uitvoer verwacht, die slechts gedeeltelijk gecompenseerd wordt door een versnelling van de particuliere consumptie. De bbp-groei zou afkoelen tot 1,8 % in 2008.

Ondanks de sterke groei in het derde kwartaal van vorig jaar (0,8 %) zou de *Franse economische groei* op jaarbasis beperkt zijn gebleven tot 1,9 % door een vertraging van de particuliere consumptie en van de investeringen in woningen. Dit jaar zou de bbp-groei licht terugvallen tot 1,8 % door een groeivertraging van de bedrijfsinvesteringen en een verdere verzwakking van de woningbouw.

De *Nederlandse economische groei* trok aan van 0,2 % in het tweede kwartaal van 2007 tot 1,8 % in het derde kwartaal. De uitvoer en de investeringen werden immers positief beïnvloed door een forse toename van de aardgasproductie. Dit jaar zou de Nederlandse bbp-groei vertragen tot 2,4 % (na 3 % in 2007) als gevolg van een minder dynamische buitenlandse vraag.

1.3. Evolutie op de financiële markten²

1.3.1. Rentevoeten

Na een eerste renteverlaging van 50 basispunten in september, verlaagde de Amerikaanse centrale bank de basisrente in het vierde kwartaal van 2007 verder met tweemaal 25 basispunten tot 4,25 %. De monetaire versoepeling is bedoeld om de economische activiteit te ondersteunen en de spanningen op de financiële markten te temperen. Bijkomende renteverlagingen in de loop van 2008 lijken zeer waarschijnlijk. De Amerikaanse marktrente zou daardoor dalen van gemiddeld 5,3 % in 2007 tot 4 % in 2008.³

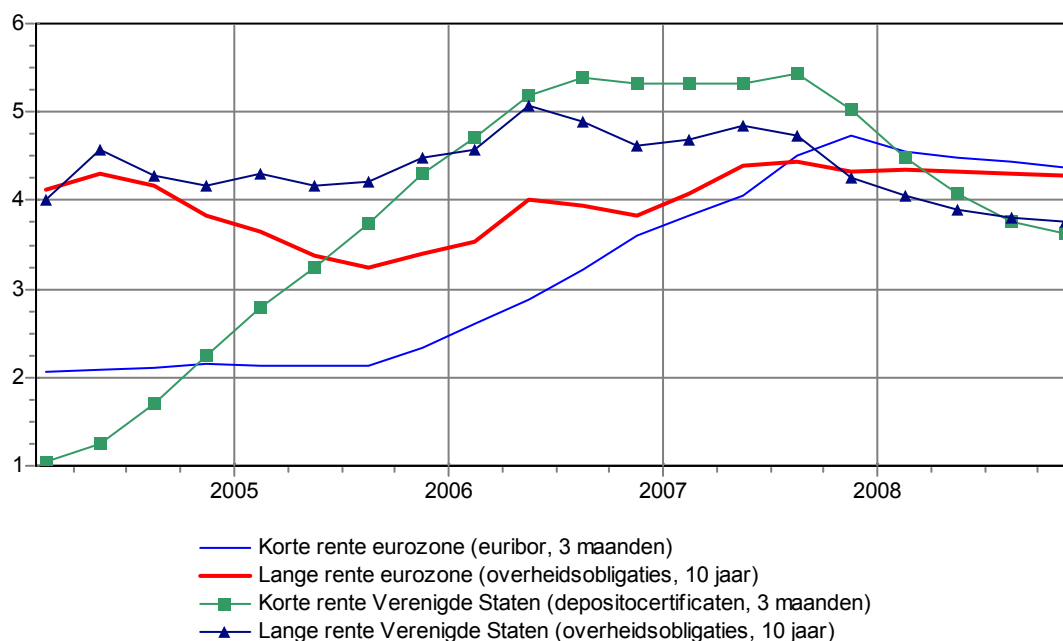
De Europese Centrale Bank hield haar basisrente in het vierde kwartaal van vorig jaar stabiel op 4 %. Dat status-quo lijkt ook waarschijnlijk in 2008. De Europese economische groei vertraagt in het gehanteerde scenario enigszins, maar niet in die mate dat een versoepeling van de monetair-politiek wordt verwacht. Bovendien liep de Europese inflatie de afgelopen maanden aanzienlijk op en bleef de groei van het geldaanbod en van de kredieten krachtig. De risicopremie, die aanzienlijk opliep naar aanleiding van de subprimecrisis⁴, zou in de loop van 2008 afnemen, wat zich weerspiegelt in een dalend profiel van de marktrente (zie figuur 4). Op jaarbasis zou de kortetermijnrente in de eurozone dit jaar uitkomen op 4,5 %.

² Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van 18 december 2007.

³ Sinds het afsluiten van de vooruitzichten heeft de Federal Reserve de basisrente verlaagd tot 3 %.

⁴ Door de terughoudendheid van banken om aan elkaar te lenen, gezien de onzekerheid over welke banken in welke mate blootgesteld zijn aan subprimegerelateerde verliezen.

Figuur 4 Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten
Kwartaalgegevens in procent

Bron: Datastream, FPB

De Amerikaanse langetermijnrente nam toe tot midden 2007 en daalde vervolgens door de problemen op de huizenmarkt en de negatieve weerslag daarvan op de groeivoorzichten. De terugval van de langetermijnrente wordt ook verklaard door de turbulentie op de financiële markten, die een beweging van beleggingen in risicovolle producten naar veilig geachte staatsobligaties teweegbracht. Vergeleken met de VS, nam de Europese langetermijnrente in het eerste semester van 2007 sterker toe en bleef de rente-afkoeling nadien beperkter. Het verschil tussen de Amerikaanse en de Europese langetermijnrente daalde aldus van +70 basispunten in januari tot -30 basispunten in december 2007. De Europese langetermijnrente zou in de loop van 2008 nagenoeg stabiel blijven en op jaarbasis uitkomen op het niveau van 2007 (4,3 %). De verwachte renteverlagingen door de FED impliceren een verdere daling van de Amerikaanse langetermijnrente (van gemiddeld 4,6 % in 2007 tot 3,9 % in 2008).

1.3.2. Wisselkoersen

De euro apprecieerde met 11 % t.o.v. de dollar in de loop van 2007 als gevolg van de zwakkere Amerikaanse groeivoorzichten en het dalende kortetermijnrenteverval (van 175 tot 25 basispunten) tussen de VS en Europa. Bovendien blijven centrale banken in Azië en het Midden-Oosten het gewicht van de dollar in hun monetaire reserves verminderen ten gunste van andere munten zoals de euro.

Ook t.o.v. het Britse pond apprecieerde de euro aanzienlijk in 2007 (9 %). Tot augustus bleef de euro/pond-koers tamelijk stabiel, maar daarna deprecieerde het pond fors door speculatie over

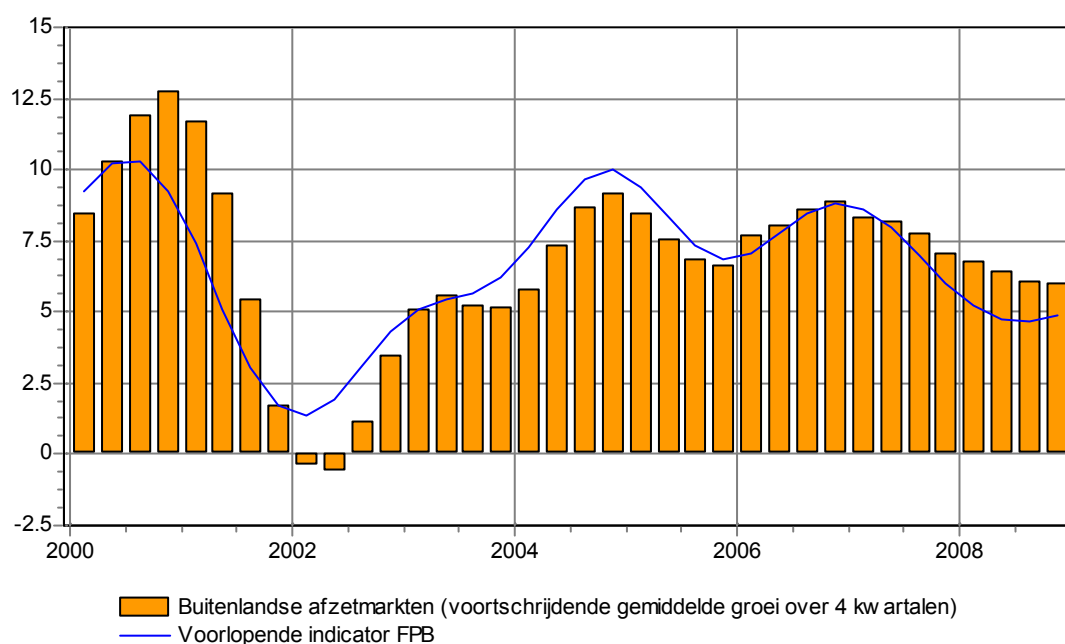
nakende renteverlagingen door de Britse centrale bank. De Britse economie heeft, net als de Amerikaanse economie, te kampen met dalende huizenprijzen, een zeer lage spaarquote en een groot tekort op de lopende rekening. De Bank of England verlaagde de rente reeds één maal met 25 basispunten in december.

In het eerste kwartaal van 2008 zou de euro nog licht appreciëren t.o.v. de dollar, het pond en de meeste andere munten en vervolgens stabiel blijven in de rest van 2008. De nominale effectieve wisselkoers voor België zou in 2008 net als vorig jaar toch nog met 0,9 % toenemen door een sterk positief overloopeffect.

1.4. Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving

Bovenstaand scenario, dat grotendeels op de decembervooruitzichten van de OESO is gebaseerd, gaat gepaard met belangrijke, vooral neerwaartse, risico's voor de internationale conjunctuur. Ook op basis van de FPB-indicator voor de potentiële uitvoermarkten valt een meer uitgesproken groeivertraging niet uit te sluiten (zie figuur 5).

Figuur 5 Buitenlandse afzetmarkten voor goederen en diensten in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

Bron: CPB, FPB

Het scenario gaat uit van een stabilisering van olie- en andere grondstofprijzen op een hoog niveau. Bijkomende prijsstijgingen zouden de economische groei in de VS en Europa verder afremmen (minder reëel beschikbaar inkomen voor de gezinnen, hogere productiekosten voor de bedrijven).

In de projectie wordt rekening gehouden met een ernstige groeivertraging van de Amerikaanse economie. Het valt echter niet uit te sluiten dat de crisis op de vastgoedmarkt nog intenser wordt (grotere huisprijsdalingen, sterkere daling investering in woningen) en dat de Amerikaanse economie in een recessie belandt. Dat zou ongetwijfeld negatieve gevolgen hebben voor de handelspartners van de VS.

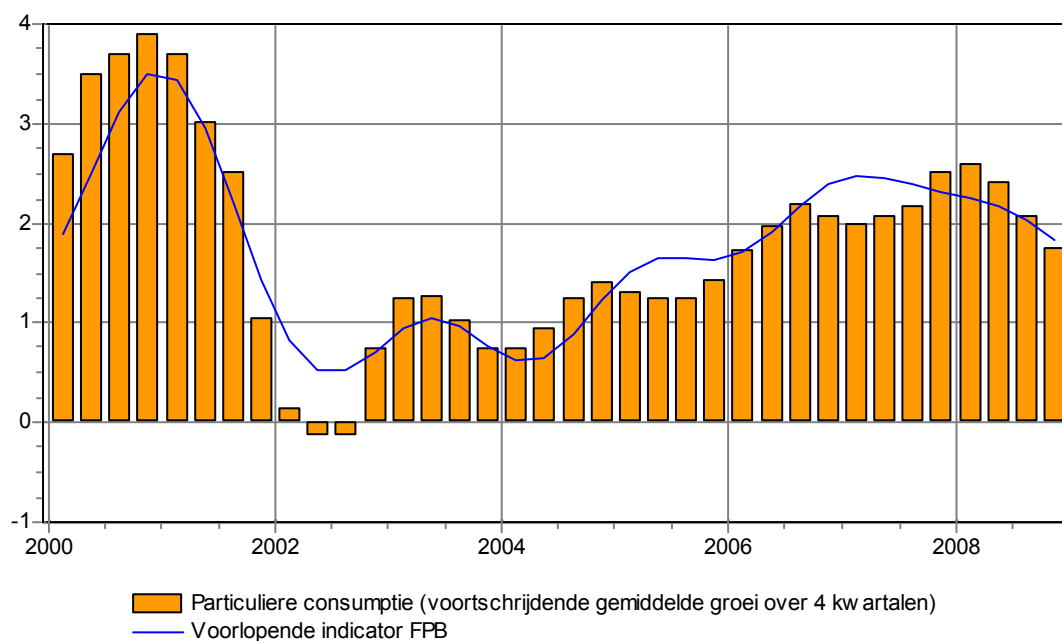
In 2007 zijn de effecten van de turbulentie op de financiële markten op de reële economie relatief beperkt gebleven. Bijkomende onrust op de financiële markten zou echter kunnen leiden tot strengere kredietvoorwaarden voor de gezinnen en de ondernemingen.

2. De bestedingscomponenten van het Belgisch bbp

2.1. Consumptieve bestedingen van de particulieren

De Belgische particulieren werden in de jaren 2002-2005 geconfronteerd met een ongunstige koopkrachtontwikkeling. Het reëel beschikbaar inkomen belandde in de jaren 2003-2005 zelfs onder het niveau van 2002 als gevolg van gedaalde inkomsten uit vermogen en een zwakke werkgelegenheidsgroei. Bovendien kwam de indexering van lonen en sociale uitkeringen tijdens die periode lager uit dan de toename van het algemene prijspeil door de olieprijsstijging. Niettemin hield de particuliere consumptie in de periode 2002-2005 behoorlijk stand met een gemiddelde groei van 1,1 % en viel de spaarquote met 4,2 procentpunt terug tot 12,2 %.

Figuur 6 Consumptieve bestedingen van de particulieren in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

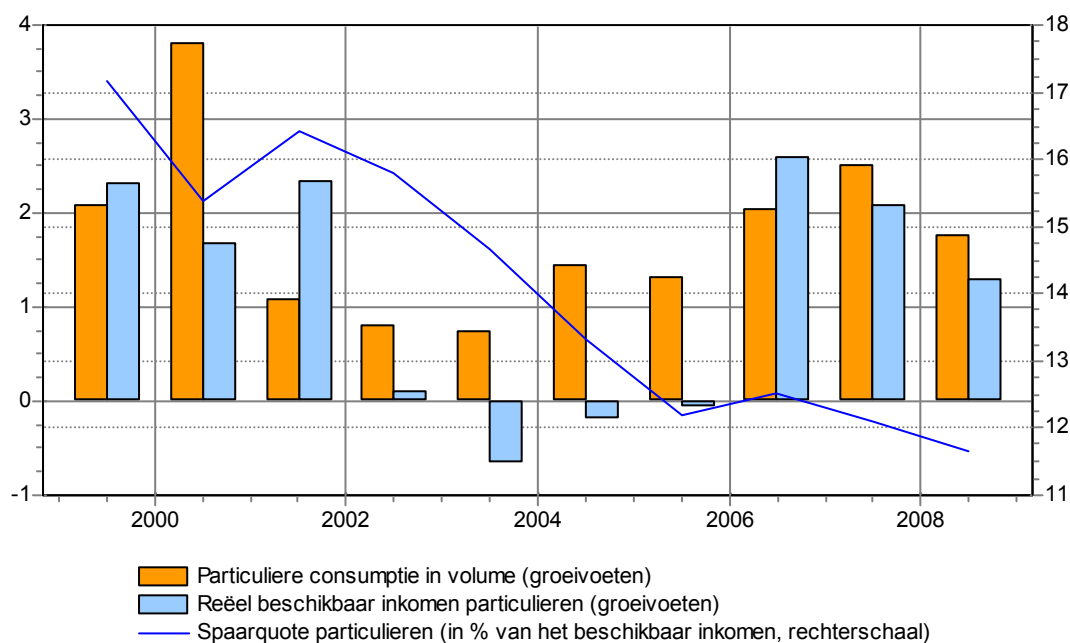

Bron: INR, FPB

In 2006 hernam het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren met 2,6 %. Die gunstige ontwikkeling was vooral toe te schrijven aan de aanzienlijke werkgelegenheidscreatie en aan de laatste fase van de hervorming van de personenbelasting. In 2007 leverde die belastinghervorming geen bijkomende impulsen meer aan het gezinsinkomen. Niettemin zou de koopkracht met 2,1 % zijn toegenomen dankzij de verdere werkgelegenheidstoename, de relatief sterke loongroei en de stijging van het netto-inkomen uit vermogen en het gemengd inkomen. In 2008 zou de koopkrachtstijging beperkt blijven tot 1,3 % als gevolg van de geringere werkgelegen-

heidstoename, een matigere stijging van de lonen vóór indexering en de hogere inflatie (vooral de stijging van de motorbrandstofprijzen tast de koopkracht aan omdat die niet in de gezondheidsindex zijn opgenomen).

Figuur 7 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

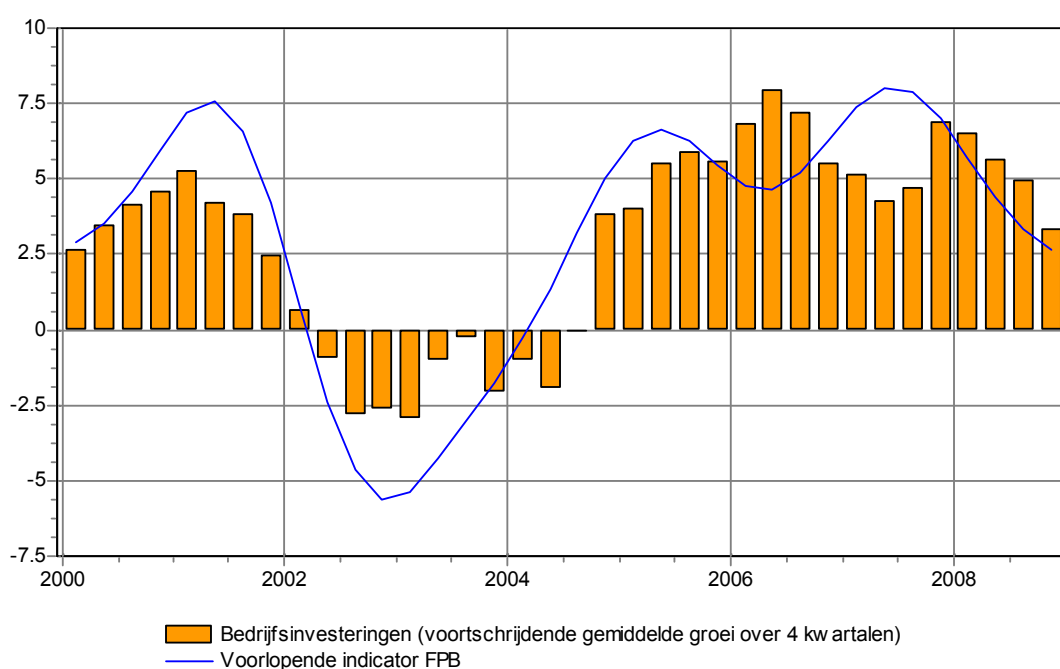
Bron: INR, FPB

In 2006 was de particuliere consumptie duidelijk aan de beterhand: met 2 % werd het hoogste stijgingstempo behaald sedert het jaar 2000. De consumptie nam niet in dezelfde mate toe als de koopkracht, maar leverde toch een belangrijke impuls aan de versnelling van de economische groei. De NBB-indicator van het consumentenvertrouwen verstevigde aanzienlijk vanaf het vierde kwartaal van 2005. Door de gunstige conjunctuur en de daarmee gepaard gaande daling van de werkloosheidsgraad heeft het consumentenvertrouwen zich tot midden 2007 op een hoog niveau gehandhaafd, wat resulteerde in een bijzonder dynamische consumptiegroei in de eerste drie kwartalen van 2007. De particuliere consumptie zou vorig jaar met 2,5 % toegenomen zijn, waardoor de gezinsspaarquote terugviel tot 12,1 %. Ook in 2008 zou de particuliere consumptie met 1,8 % sterker toenemen dan de koopkracht. Hoewel de spaarquote in de loop van 2008 licht zou oplopen door het toegenomen pessimisme bij de consumenten (minder gunstige inschatting van de economische situatie), zou ze op jaarbasis verder afbrokkelen tot 11,7 %.

2.2. Bedrijfsinvesteringen

Het acceleratoreffect zorgt ervoor dat fluctuaties in de economische activiteit zich vertalen in nog grotere fluctuaties van de investeringen. Zo veroorzaakte de vertraging van de economische groei in het begin van dit decennium een terugval van de bedrijfsinvesteringen in 2002 en 2003 en groeiden de investeringen tijdens de daaropvolgende jaren sneller dan het bbp dankzij de conjuncturele opleving.

Figuur 8 Bedrijfsinvesteringen in volume (exclusief aankopen van overheidsgebouwen en zeeschepen⁵)
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

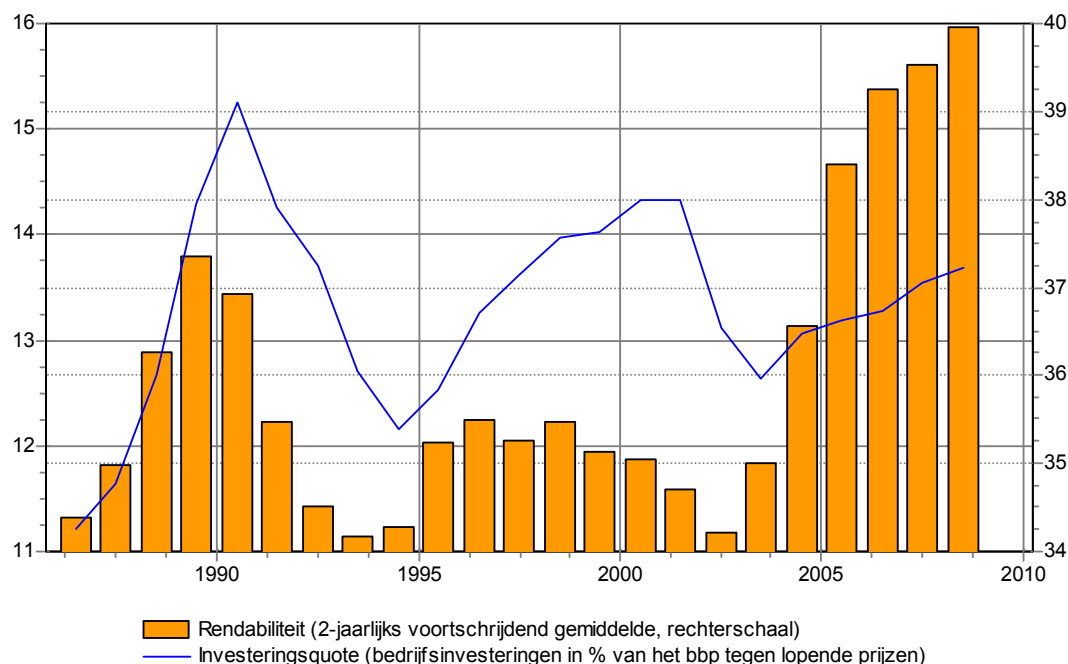

Bron: INR, FPB

In de eerste helft van 2007 vormden de bedrijfsinvesteringen (zonder de aankoop van overheidsgebouwen⁶) samen met de particuliere consumptie de belangrijkste groeimotor van de Belgische economie. In het licht van de minder gunstige vraagvooruitzichten is het investerings-tempo sedert midden 2007 afgekoeld. Dankzij het sterke jaarbegin, wordt de gemiddelde investeringsgroei in 2007 geraamd op 7 %. In tegenstelling tot in 2006, werden vorig jaar nauwelijks overheidsgebouwen verkocht aan de privésector. Dat heeft een neerwaarts effect op de groei van de totale bedrijfsinvesteringen (d.w.z. de aankoop van overheidsgebouwen meegerekend), die in 2007 5,3 % zou bedragen.

⁵ Enkele maritieme bedrijven kochten in 2004 en in 2005 voor een aanzienlijk bedrag nieuwe schepen. Die aankopen hadden geen impact op de economische groei aangezien ze door een invoerstijging werden opgevangen.

⁶ Die transactie wordt in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid en als een bijkomende investering van de ondernemingen.

Figuur 9 Investeringsquote en rendabiliteit⁷ in de marktsector

Bron: INR, FPB

In 2008 zou de investeringsgroei afkoelen tot 3,4 %⁸, maar voor het vijfde jaar op rij de bbp-groei overtreffen. De determinanten van het investeringsklimaat tonen een gemengd beeld. Enerzijds wordt de investeringsgroei afgeremd door de minder bemoedigende afzetperspectieven, die zich ook weerspiegelen in de NBB-conjunctuurenquête. Het ondernemersvertrouwen heeft zich tussen midden 2006 en midden 2007 op een hoog niveau gehandhaafd, maar brokkelt sindsdien af. Ook de najaarsenquête 2007 van de NBB suggereert een nominale groevertraging van de investeringen in de verwerkende nijverheid. Anderzijds blijft de industriële capaciteitsbezettingsgraad relatief hoog (83,5 % in het derde kwartaal van 2007) en stijgt de rendabiliteit in 2008, wat zich ook weerspiegelt in een lichte daling van de loonquote (zie verder). Het nominale aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het bbp zou verder toenemen tot 13,7 % in 2008, maar blijft onder het niveau van de jaren 2000-2001 (14,3 %).⁹

⁷ Bruto-exploitatieoverschot van de ondernemingen in % van de toegevoegde waarde.

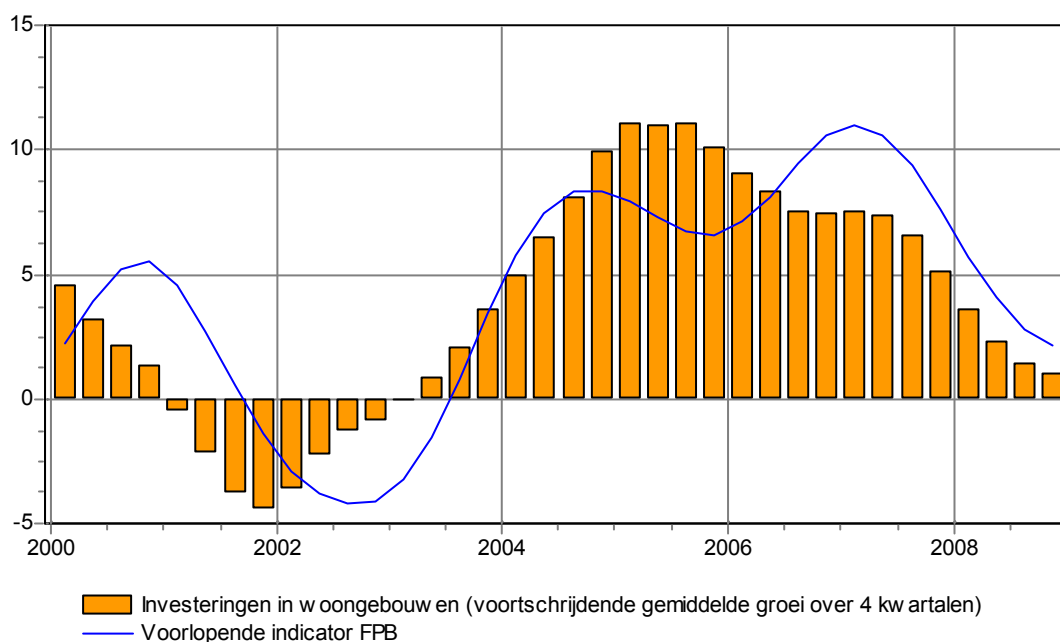
⁸ Of 3,3 % wanneer de aankoop van overheidsgebouwen wordt meegerekend.

⁹ De investeringsquote wordt berekend op basis van de totale bedrijfsinvesteringen (inclusief de aankoop van overheidsgebouwen). Van 2001 tot 2006 werden meer overheidsgebouwen verkocht dan voorheen, wat een opwaartse invloed had op de investeringsquote van gemiddeld 1 procentpunt. Net als voor 2007, worden voor 2008 op dat vlak geen belangrijke transacties verwacht, waardoor de investeringsquote een 'normaal' niveau hervindt.

2.3. Investerings in woongebouwen

De investeringen in woningbouw draaiden de voorbije vijf jaar op volle toeren. Ondanks de ongunstige koopkrachtontwikkeling in 2004 en 2005 bedroeg de volumegroei telkens bijna 10 %. Ook in 2006 verloren de gezinsinvesteringen nauwelijks aan dynamiek, met een toename van 7,6 %. De overige determinanten verliepen evenwel gunstig. Vooreerst bereikte de hypothecaire rente een historisch laag niveau. Daarnaast herstelde het consumentenvertrouwen zich na het dieptepunt van begin 2003 en kan een inhaaleffect hebben gespeeld, gezien de zwakke investeringsactiviteit in de jaren 2000-2002. Mogelijk werd de bouwactiviteit ook in de hand gewerkt door de repatriëring van particuliere spaargelden en heeft de forse toename van de vastgoedprijzen investeringen in woningen relatief aantrekkelijker gemaakt.

Figuur 10 Investerings in woongebouwen in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

De woningbouw was begin 2007 duidelijk over zijn hoogtepunt heen, wat zich weerspiegelde in een geleidelijke vertraging van de kwartaalgroei tot beneden 1 % (t.o.v. een gemiddelde kwartaalgroei van 2 % in 2006). Geholpen door de gunstige dynamiek in de loop van 2006, zou de woningbouw in 2007 op jaarbasis nog een groei van 5,1 % hebben geboekt, maar in 2008 valt de volumegroei van de gezinsinvesteringen terug tot 1 % als gevolg van de bescheiden toename van het reëel beschikbaar gezinsinkomen en de recente stijging van de hypothecaire rente. De vooruitlopende FPB-indicator voor de woningbouw, die o.m. rekening houdt met informatie uit de architectenenquête¹⁰ en met de hypothecaire kredietaanvragen, wijst eveneens op een om-

¹⁰ Meer bepaald het volume van definitieve ontwerpen van woongebouwen en de vooruitzichten voor opdrachten.

slagpunt begin 2007. De afgevlakte indicator van het ondernemersvertrouwen in de bouwnijverheid geeft een gelijkaardige evolutie aan.

2.4. Overheidsbestedingen

De overheidsconsumptie in volume bleef in 2005 en 2006 stabiel. Aan de oorsprong van die stabilisering lag vooral de zwakke groei van de uitgaven voor gezondheidszorg. Samen met een daling van de netto-aankopen van goederen en diensten (in volume) compenseerde dat de positieve groei van de loonmassa van de overheid. In 2007 zou de overheidsconsumptie zijn toegenomen met 2,6 % onder impuls van een meer trendmatig groeitempo van de uitgaven voor gezondheidszorg. Ook voor 2008 wordt een toename van de overheidsconsumptie met 2,6 % vooropgesteld. Enerzijds versnellen de uitgaven voor gezondheidszorg door een verschuiving (van de particuliere naar de overheidsconsumptie) van de verzekering van kleine risico's voor zelfstandigen, die de overheid vanaf dan op zich neemt. Anderzijds zou de werkgelegenheid in de overheidssector minder sterk toenemen dan in 2007, wat de groei van de loonmassa van de overheid tempert.

De overheidsinvesteringen zouden in 2007 met 4 % in volume zijn toegenomen en zich dit jaar ongeveer stabiliseren. Het groeipad van de overheidsinvesteringen werd de voorbije twee jaar echter sterk beïnvloed door de verkoop van overheidsgebouwen¹¹ aan de privésector. Als die niet worden meegerekend, dan namen de overheidsinvesteringen in 2006 toe met 5,9 % (in volume) en zouden ze in 2007 zijn verminderd met 7,9 %. Het groeiprofiel van 2006 en 2007 wordt grotendeels verklaard door de investeringen van de lokale besturen, die doorgaans opgedreven worden in het vooruitzicht van gemeenteraadsverkiezingen (die laatst plaatsvonden in oktober 2006) en nadien terugschroefd worden.

2.5. Voorraadwijzigingen

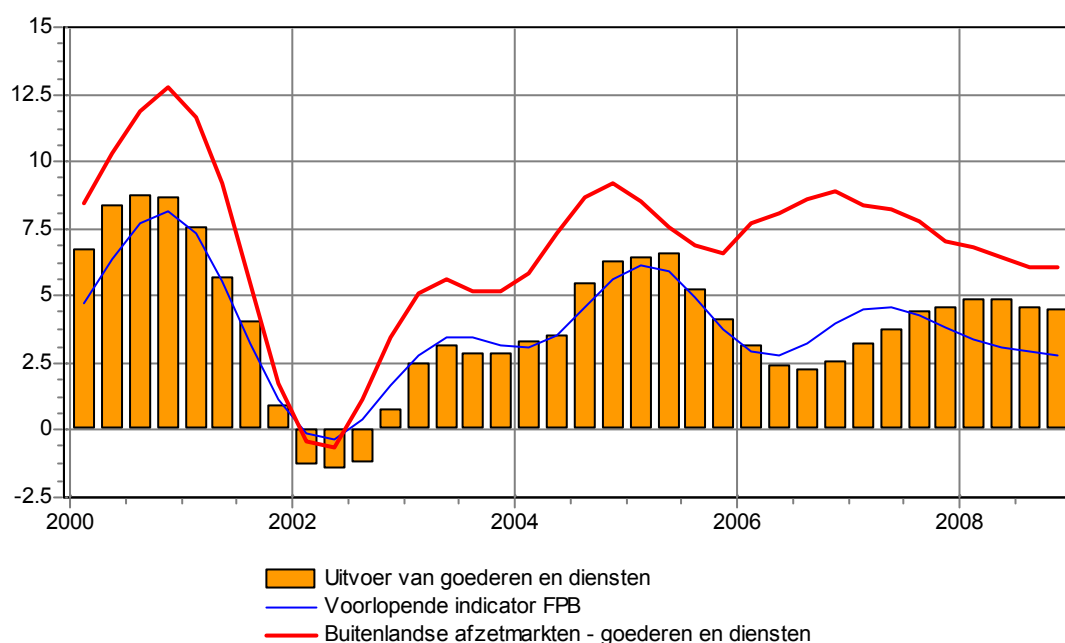
De voorraadwijzigingen leverden in 2006 een aanzienlijke bijdrage van 0,9 procentpunt tot de economische groei. Die sterk positieve bijdrage was vermoedelijk toe te schrijven aan de economische opleving, die doorgaans gepaard gaat met een versnelling van de voorraadopbouw om onverwachte vraagtoenames te kunnen opvangen. Vorig jaar vond een stijgend aantal ondernemers (vooral in de handel) zijn voorraadmiveau te hoog, wat zich heeft weerspiegeld in een licht negatieve bijdrage van de voorraadopbouw tot de economische groei. Voor 2008 wordt een nulbijdrage van de voorraadmutaties tot de economische groei vooropgesteld.

¹¹ De verkoop van overheidsgebouwen wordt in de nationale rekeningen in mindering gebracht van de overheidsinvesteringen. De verkoop van overheidsgebouwen lag in 2006 aanzienlijk hoger dan in 2005, maar viel in 2007 opnieuw terug. Ook voor dit jaar zijn er geen belangrijke transacties gepland, zodat het groeicijfer van de overheidsinvesteringen daardoor nauwelijks wordt beïnvloed.

2.6. Uitvoer en invoer

De Belgische uitvoer wordt gedetermineerd door de evolutie van de buitenlandse afzetmarkten en van de competitiviteit. De buitenlandse afzetmarkten van België, berekend op basis van de verwachte invoergroei van onze belangrijkste handelspartners, stegen vorig jaar met 7,1 % tegenover 8,9 % in 2006. Die vertraging is in lijn met die van de wereldhandel (van 9,5 % in 2006 tot 6,9 % in 2007). In 2008 zou de groei van de potentiële uitvoermarkten verder afkoelen tot 6 %, vooral als gevolg van een minder sterke Europese economische groei.

Figuur 11 Uitvoer van goederen en diensten in volume
Voortschrijdende gemiddelde groei over 4 kwartalen

Bron: CPB, INR, FPB

In 2007 apprecieerde de effectieve wisselkoers voor België met 0,9 %, vooral als gevolg van het waardeverlies van de Amerikaanse dollar en het Britse pond tegenover de euro. De termijnmarktnoteringen van 18 december duiden op een stabilisering van de euro in 2008 op zijn niveau van eind 2007, maar door een positief overloopeffect zou de gemiddelde toename van de effectieve wisselkoers ook dit jaar 0,9 % bedragen. Tijdens de projectieperiode weegt de recente wisselkoersappreciatie op de prijscompetitiviteit van de Belgische uitvoerders.

Vorig jaar groeide de Belgische uitvoer naar raming met 4,6 % in volume, waardoor het verlies aan marktaandeel (berekend als het verschil met de groei van de potentiële uitvoermarkten) 2,5 procentpunt bedroeg. Het jaarcijfer voor de uitvoer werd aanzienlijk neerwaarts beïnvloed door een zwak jaarbegin. Dat en een positief overloopeffect zorgen voor een bijna even sterke toename van de uitvoer in 2008 (4,5 %) als vorig jaar, ondanks de minder krachtige ontwikke-

ling van de buitenlandse afzetmarkten. Op kwartaalbasis zou het verlies aan marktaandeel in de loop van 2008 niettemin oplopen als gevolg van de wisselkoersappreciatie. De Belgische uitvoer blijft dus terrein verliezen op de buitenlandse afzetmarkten, maar het verlies in 2008 sluit meer aan bij de historische trend.

Ondanks de groeivertraging van de finale vraag (binnenlandse vraag plus uitvoer) zou de invoergroei dit jaar met 4,8 % bijna even sterk toenemen als in 2007. De verklaring ligt bij de forse invoergroei in het tweede en het derde kwartaal van 2007, wat resulteert in een sterk positief overloopeffect op 2008. Net als in 2007, levert de netto-uitvoer daardoor een negatieve bijdrage van 0,1 procentpunt tot de bbp-groei.

Dankzij de aanzienlijke wisselkoersappreciatie zouden de internationale prijzen¹² zonder energie, uitgedrukt in euro, zich bijna stabiliseren in 2008 (+0,2 %, na een lichte daling met 0,4 % in 2007). Ondanks de toename van de olieprijs in euro, blijft de invoerprijsstijging beperkt tot 2 % (na 2,3 % in 2007). De uitvoerprijzen zouden aantrekken met 1,9 % (na 2,7 % in 2007). Daardoor verbeterde de ruilvoet in 2007 (+0,4 %), maar gaat hij licht achteruit in 2008 (-0,2 %).

Het saldo van de lopende rekening zou dit jaar terugvallen tot 2,5 % (na 2,9 % in 2007). Dat is zowel te wijten aan de daling van het netto-uitvoervolume als aan de verslechtering van de ruilvoet.

¹² De internationale prijzen worden berekend als het gewogen gemiddelde van de uitvoerprijzen van de handelspartners.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

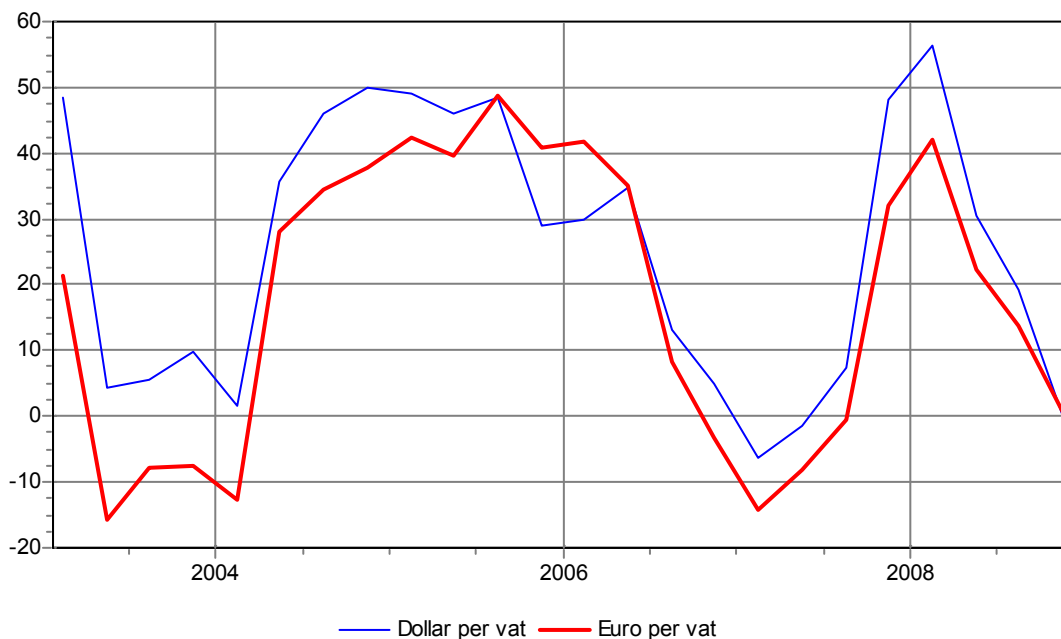
De Belgische inflatie werd in de periode 2004-2006 aangewakkerd door de voortdurende toename van de aardolieprijs. Tijdens die drie jaar steeg de prijs van een vat Brent in dollar immers met gemiddeld 31 % per jaar. Dankzij de gelijktijdige appreciatie van de euro tegenover de dollar bleef de gemiddelde prijsstijging in euro beperkt tot 27 % per jaar. Als gevolg daarvan lag de gemiddelde jaarlijkse inflatie tijdens die periode met 2,2 % een stuk hoger dan de gemiddelde onderliggende inflatie¹³, die slechts 1,5 % bedroeg.¹⁴ Bovendien bleef de onderliggende inflatie, ondanks de continue olieprijsstijging, zo goed als stabiel. Dat is te danken aan de beperkte loonkostengroei, alsook aan de toenemende internationale concurrentie die een neerwaartse druk uitoefent op het prijsverloop van ingevoerde niet-energetische producten. Bovendien zorgt de dalende trend in de energie-intensiteit van het bbp ervoor dat de onderliggende inflatie almaar minder sterk reageert op energieprijsbewegingen.

Tijdens de eerste drie kwartalen van 2007 noteerde de inflatie, gemeten als de jaar-op-jaartoename van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP), een stuk lager dan de onderliggende inflatie omwille van twee redenen. Ten eerste kwamen de olieprijsen uitgedrukt in euro gemiddeld 7 % lager uit dan tijdens de eerste drie kwartalen van 2006. Die negatieve jaar-op-jaargroei is uitsluitend te danken aan de appreciatie van de euro aangezien de Brentprijs in dollar een nulgroei kende. Ten tweede ondergingen de aardgasprijzen een uitgesproken daling - zowel als gevolg van de daling van de aardgasnoteringen op de internationale markten als van de liberalisering van de energiemarkt in Brussel en Wallonië - waarvan het effect op de inflatie versterkt werd door een nieuwe registratiemethode voor de aardgasprijzen in het NICP. In het vierde kwartaal van 2007 lag de inflatie een stuk hoger dan de onderliggende inflatie door de positieve jaar-op-jaargroei van de olieprijsen.

¹³ De onderliggende inflatie wordt berekend door het nationaal indexcijfer te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Worden daarom uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie: het effect van wijzigingen van btw, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting, alsook het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vleesproducten en verse groenten en fruit.

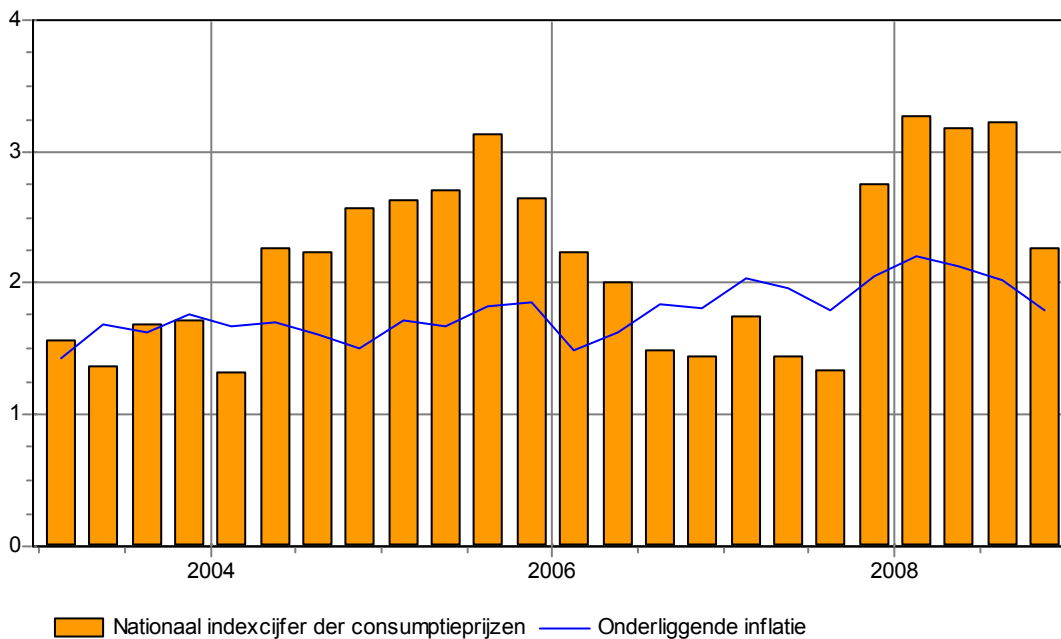
¹⁴ Merk op dat de onderliggende inflatie neerwaarts vertekend is in 2006 door de introductie van een nieuwe korf van producten om het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen te berekenen. Enkel in figuur 13 werd gecorrigeerd voor die vertekening.

Figuur 12 Kwartaalevolutie van de Brentolieprijs in dollar en in euro
Jaar-op-jaargroei in procent

Bron: Datastream, FPB

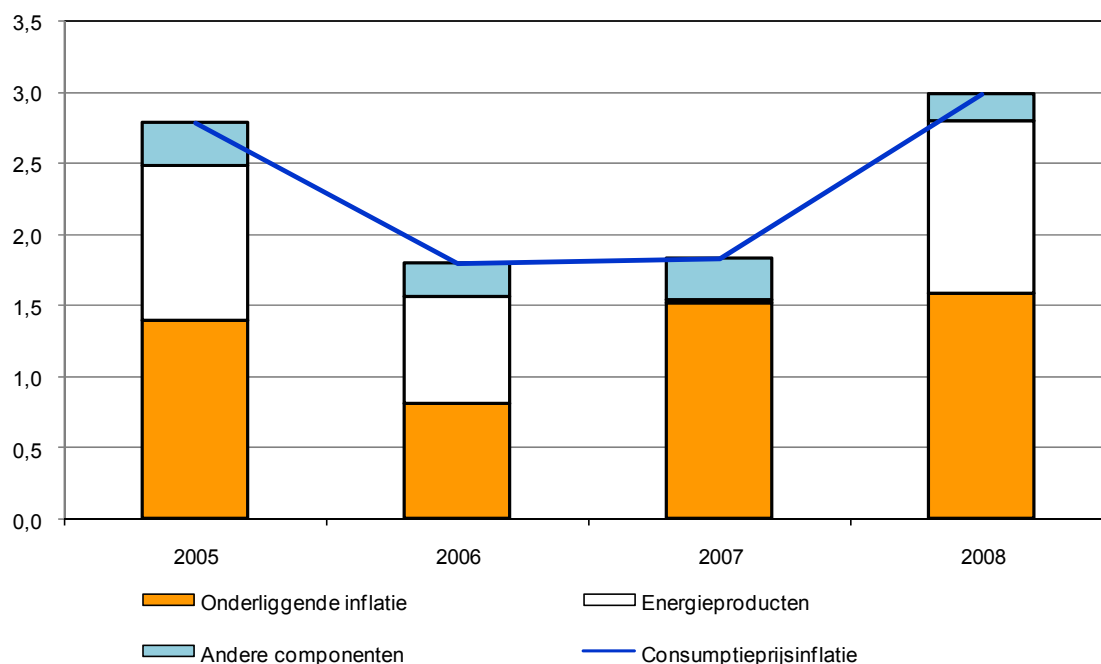
Figuur 13 Inflatie: verloop op kwartaalbasis
Jaar-op-jaargroei

Bron: FOD Economie, FPB

Aangezien de hogere bijdrage van de onderliggende inflatie en de 'andere componenten' in 2007 gecompenseerd werd door een veel lagere bijdrage van de energieproducten (zie figuur 14), bleef de gemiddelde inflatie vorig jaar onveranderd op 1,8 %. De bijzonder lage bijdrage van de onderliggende inflatie in 2006 is grotendeels te wijten aan de introductie van een nieuwe korf van producten op basis waarvan het NICP berekend wordt. De toename van de deflator van de particuliere consumptie, die daardoor niet beïnvloed wordt, bedraagt immers 2,5 % in 2006 (0,7 procentpunt meer dan de inflatie). De hogere bijdrage van de 'andere componenten' in 2007 is toe te schrijven aan de forse verhoging van de accijnzen op tabak. De energieproducten dragen nauwelijks bij tot de inflatie omdat de daling van de gasprijzen (cf. supra) de beperkte prijsstijging van andere energieproducten compenseerde.

Figuur 14 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijsen
Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

In 2008 zou de onderliggende inflatie zo goed als stabiel blijven tegenover 2007. Terwijl de prijzen van verwerkte voeding door hun sterke toename tijdens de afgelopen maanden opwaartse druk zullen uitoefenen op de onderliggende inflatie¹⁵, zou de prijsevolutie van de andere producten die deel uitmaken van de onderliggende inflatie matigen door de appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro voor België, die de ingevoerde inflatie tempert. Er wordt verondersteld dat het prijsverloop van verwerkte voeding zich in de loop van dit jaar zal normaliseren, waardoor de onderliggende inflatie onder 2 % duikt in het laatste kwartaal van 2008.

¹⁵ De meest uitgesproken prijsstijging deed zich voor bij de melkproducten, die tussen september en december 2007 11,1 % duurder werden. Ook de prijzen van graanproducten (+6,4 %) en oliën en vetten (+5,4 %) stegen tijdens die periode sterker dan normaal.

De energiecomponent levert een bijdrage tot de inflatie die 1,2 procentpunt hoger ligt in 2008 dan in 2007 en is dan ook de belangrijkste oorzaak van de inflatieversnelling. Twee derde van die bijdrage is te wijten aan de toename van de aardolieprijs, die uitgedrukt in euro 20 % hoger zou liggen. Een miniem deel van het effect van de olieprijsstijging op de inflatie (minder dan 0,1 procentpunt) werd ongedaan gemaakt door een verlaging van de bijzondere accijns op diesel op 5 december 2007.¹⁶ Het 'omgekeerde kliksysteem', dat voorziet in een verlaging van de bijzondere accijns op motorbrandstoffen indien hun maximumprijs een bepaalde drempel overschrijdt, werd opnieuw ingevoerd voor benzine. Aangezien de maximumprijs voor benzine (octaangetal 95) nooit de drempel van 1,5 euro per liter overschreed, oefende het omgekeerde kliksysteem tot op heden geen invloed uit op de benzineprijzen.¹⁷

Eén derde van de bijdrage van energie tot de inflatie in 2008 (i.e. 0,4 procentpunt) is dus niet verbonden met de Brentprijs, maar wel met twee andere factoren. Ten eerste hebben de twee belangrijkste gasleveranciers in België de prijzen voor aardgas gevoelig verhoogd in het laatste kwartaal van 2007¹⁸, wat een opwaarts effect van 0,2 procentpunt heeft op de inflatie in 2008. Ten tweede hebben de distributienetbeheerders hun tarieven voor 2008 fors opgetrokken in vergelijking met 2007. Dat drijft zowel de gas- als de elektriciteitsprijzen op en oefent eveneens een opwaartse invloed van 0,2 procentpunt uit op de inflatie.

Aangezien de olieprijs uitgedrukt in euro in 2007 nagenoeg ongewijzigd bleven t.o.v. 2006, liet de gezondheidsindex vorig jaar dezelfde toename optekenen als het NICP (1,8 %). Dit jaar zouden de motorbrandstofprijzen sterker toenemen dan de inflatie. Doordat de gezondheidsindex geen rekening houdt met de prijsevolutie van alcoholische dranken, tabaksproducten en motorbrandstoffen, zou de toename van de gezondheidsindex dit jaar lager uitvallen (2,8 %) dan de toename van het NICP (3 %).

3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

Door de uitzonderlijk sterke toename van de gezondheidsindex tijdens het laatste kwartaal van 2007 en het eerste kwartaal van 2008¹⁹, zou de spilindex voor de overheidssector tweemaal overschreden worden in een tijdspanne van zes maanden. De vorige spilindex (die 106,22 bedroeg) werd overschreden in december 2007 en de huidige spilindex (108,34) zou in mei 2008 overschreden worden. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in januari en in juni 2008 telkens met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte. De lonen en wedden van het overheidspersoneel zouden zowel in februari als in juli 2008 verhoogd worden met 2 %.

¹⁶ Aangezien de bijzondere accijns op diesel zich momenteel op het Europees minimum bevindt, zijn verdere dalingen uitgesloten.

¹⁷ Aangezien in de loop van 2008 een geleidelijke daling van de brandstofprijzen verwacht wordt, zou het omgekeerde kliksysteem voor benzine dit jaar evenmin worden toegepast.

¹⁸ Merk op dat het bij één van de leveranciers zal duren tot juni 2008 vooraleer alle consumenten de hogere aardgasprijzen betalen. Consumenten die een contract (van één jaar) afgesloten hebben met hun gasleverancier worden pas na afloop van dat contract aan de nieuwe tarifiering onderworpen.

¹⁹ Door het samenvallen van sterke prijsstijgingen voor voeding en energie is de gezondheidsindex sinds zijn invoering in 1994 op twee kwartalen tijd nog nooit zo sterk toegenomen.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Met een gecumuleerde groei van 4,9 % (2 % in 2005 en 2,9 % in 2006) overschreden de uurloonkosten de indicatieve groeinorm van 4,5 %, die in het ontwerp van sociaal akkoord voor de periode 2005-2006 werd vooropgesteld. Dat heeft zowel te maken met een sterkere toename van de brutolonen vóór indexering (1,6 %) dan vooropgesteld werd in de loonnorm (1,2 %), als met de loonindexering die hoger uitviel (4 %) dan in januari 2005 verwacht werd (3,3 %). De hogere indexering vloeide vooral voort uit een sterker dan verwachte olieprijsstojname die gedeeltelijk gecompenseerd werd door de invoering van de nieuwe indexkorf in januari 2006 (zie ook paragraaf 3.1). De daling van de impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin²⁰ zorgde er evenwel voor dat de nominale uurloonkosten minder sterk toenamen dan de nominale bruto-uurlonen.

Sinds 1997 vindt de loonvorming in de privésector in België plaats in het kader van de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. Die wet heeft tot doel de Belgische loonontwikkeling af te stemmen op het gemiddelde verloop in de drie buurlanden. Overeenkomstig die wet werd het ontwerp van sociaal akkoord voor de periode 2007-2008 goedgekeurd door de sociale partners in februari 2007. Daarin wordt een gecumuleerde uurloonkostenstijging van 5 % voor beide jaren vooropgesteld als norm voor de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak.

Op basis van de nationale rekeningen op kwartaalbasis werd de groei van de nominale uurloonkosten in 2007 geraamd op 2,8 %. Die groei wordt evenwel beïnvloed door tal van factoren. Enerzijds gaat er een opwaartse invloed uit van de ontslagpremies²¹ die uitbetaald werden in het kader van een belangrijke herstructurering en van de wijziging in het tijdstip van betaling van de (wettelijke) werkgeversbijdragen op het vakantiegeld van werknemers die veranderen van arbeidsovereenkomst. Anderzijds wordt de loonkostengroei in de marktsector beperkt doordat de pensioenen van statutaire ambtenaren van de NMBS vanaf 2007 volledig uitbetaald worden door de overheid en niet meer door de institutionele sector van de ondernemingen.²² Per saldo doen die maatregelen de impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin toenemen met 0,1 procentpunt. Rekening houdend met een loonindexering van 1,7 % in 2007 impliceert dat een toename van de brutolonen vóór indexering met 1 %.

²⁰ D.w.z. de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de fictieve bijdragen en de extra-legale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector), uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

²¹ Worden in de nationale rekeningen geboekt als fictieve werkgeversbijdragen waarop wettelijke werkgeversbijdragen en werknemersbijdragen betaald worden.

²² Die transactie heeft een effect op de fictieve werkgeversbijdragen.

Tabel 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2005	2006	2007	2008
Loonnorm				
Groei nominale uurloonkosten		4,5		5,0
a. Indexering		3,3		3,9
b. Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^a		1,2		1,1
Realisaties / vooruitzichten				
Groei nominale uurloonkosten	2,0	2,9	2,8	3,1
a. Indexering	2,1	1,8	1,7	2,7
b. Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^a	0,4	1,1	1,0	0,6
c. Totale werkgeversbijdragen ^b	-0,5	0,0	0,1	-0,2

a. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

b. Wettelijke, extralegale en fictieve werkgeversbijdragen

Voor de loonevolutie in 2008 werd verondersteld dat de brutoloonstijging vóór indexering zou overeenkomen met de conventionele loonstijging zoals die berekend werd door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven²³ op basis van de afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten voor de periode 2007-2008. De loonindexering zou dit jaar met 2,7 % een stuk hoger uitvallen dan in 2007 door de uitgesproken prijstoename van energie en voeding (zie paragraaf 3.1). De groei van de nominale uurloonkosten zou dit jaar negatief beïnvloed worden door de werkgeversbijdragen. Dat is grotendeels te wijten aan de fictieve werkgeversbijdragen die zouden dalen onder invloed van de evolutie van de ontslagpremies. Na een uitzonderlijk sterke toename in 2007, zouden die terugkeren naar een 'normaal' niveau. Al bij al zou de nominale uurloonkosten dit jaar toenemen met 3,1 %.

De gecumuleerde groei van de nominale uurloonkosten over de periode 2007-2008 zou met 0,9 procentpunt de grens overschrijden die in het interprofessioneel akkoord van februari 2007 was bepaald. Die overschrijding heeft zowel te maken met een sterkere toename van bruto-uurlonen vóór indexering (in 2007) als met een sterker dan voorziene loonindexering (in 2008).

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

In vergelijking met 2007 zullen de werkgeversbijdrageverminderingen in 2008 stagneren omdat geen bijkomende maatregelen werden ingevoerd. De loonsubsidies stijgen in 2008 met € 404 miljoen, met als belangrijkste bronnen de algemene korting op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing die in 2008 op kruissnelheid komt (goed voor 50 % van de stijging van de loonsubsidies), het groter gebruik van de dienstencheques (aandeel van 25 % in de stijging) en de grotere kostprijs van de maatregelen 'overuren, nacht- en ploegenwerk' louter als gevolg van de stijging van de betrokken brutoloonmassa (aandeel van 20 %).

²³ Zie Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, 'Technisch verslag van het secretariaat over de maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling', november 2007, blz. 10.

Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen (1999-2008, mln. euro)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Werkgeversbijdrageverminderingen	1518	2589	2976	3029	3170	3784	4254	4419	4622	4632
Loonsubsidies	230	454	546	516	652	833	1140	1719	2278	2682
Totaal ten gunste van werkgevers	1748	3042	3522	3545	3822	4618	5393	6138	6900	7314
Werknemersbijdrageverminderingen	0	81	99	90	154	159	258	610	657	642

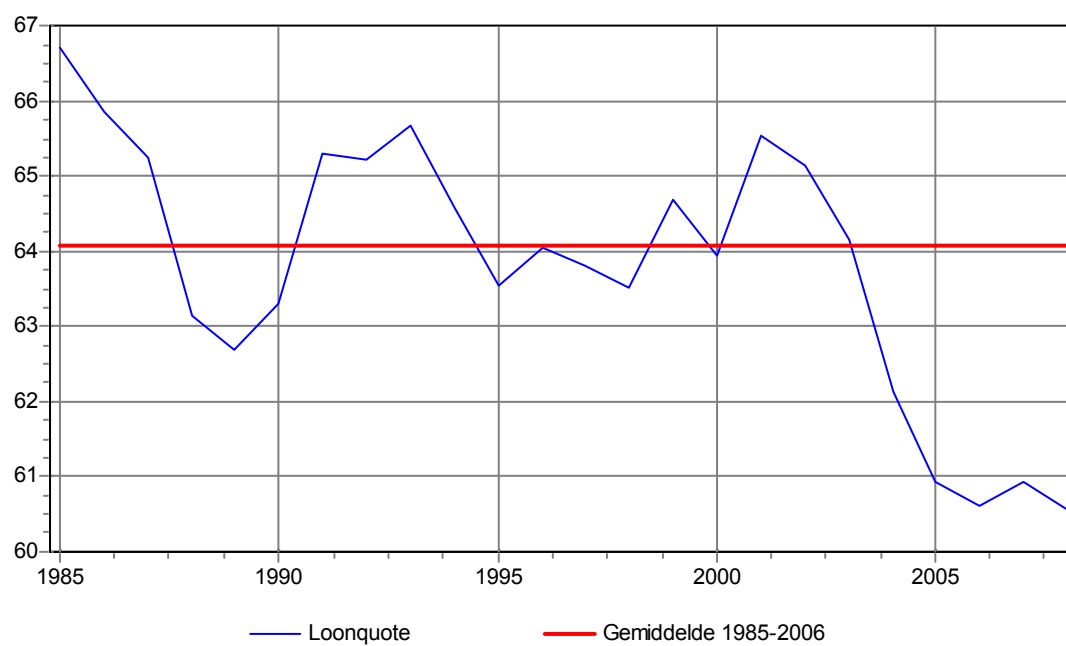
De werknemersbijdrageverminderingen voor de laagverdieners zullen in 2008 licht afnemen met 15 miljoen omdat de verhoging van de loongrenzen van de werkbonus de gemiddelde loonstijging van de laagverdieners onvoldoende zal compenseren, waardoor de gevoelige versterking van de modaliteiten in 2007 wordt afgezwakt.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De loonquote²⁴ daalt aanzienlijk in de periode 2002-2006 door de sterke groei van de arbeidsproductiviteit in vergelijking met de uurloonkosten vóór indexering en - in mindere mate - door het prijsverloop, m.n. het achterblijven van de loonindexering op de groei van de deflator van de toegevoegde waarde. In 2007 zou zich een lichte kentering hebben voorgedaan. Het aandeel van het arbeidsinkomen in de toegevoegde waarde trok aan tot 60,9 % (t.o.v. 60,6 % in 2006), doordat de bescheiden productiviteitstoename onvoldoende compensatie bood voor de ontwikkeling van de loonkosten en de prijzen. Voor 2008 wordt uitgegaan van een beperktere uurloonkostenontwikkeling vóór indexering (zie ook paragraaf 3.3.1). Samen met een herstel van de productiviteitsgroei leidt dat tot een lichte daling van de loonquote tot 60,5 %, ruim onder het gemiddelde van de periode 1985-2006.

²⁴ Hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

Figuur 15 Ontwikkeling van de loonquote
Sector van de ondernemingen

Bron: INR, FPB

4. Arbeidsmarkt

De groei van de toegevoegde waarde in de marktsector klom in 2006 naar 3,1 %, het hoogste peil sinds het jaar 2000. Ook vorig jaar bleef de marktsector nog sterk boven trend groeien (2,8 %). Die versnelling van de activiteit ging echter nauwelijks gepaard met een hogere productiviteitsgroei per uur: die nam in 2006 toe van 1,1 % naar 1,3 %, maar viel vorig jaar terug tot 0,6 %. De bruto-uurlonen vóór indexerings namen nochtans beduidend sterker toe in 2006 en in 2007 dan in 2005, maar zouden dit jaar een gematigder verloop kennen (zie hoofdstuk 3).

Dit betekent dat de recente groei in de marktsector relatief arbeidsintensief is: het arbeidsvolume (in uren) groeide met 1,8 % in 2006 en met 2,2 % in 2007. Weliswaar valt over die twee jaar de toename van de hoofdelijke werkgelegenheid iets bescheidener uit (respectievelijk 1,6 % en 2,1 %), omdat de groeiversnelling gedeeltelijk werd opgevangen door een verlenging van de arbeidsduur. In 2005 daalde de gemiddelde arbeidsduur per hoofd in de marktsector nog met 0,35 %, terwijl gecumuleerd over de laatste twee jaar de gemiddelde arbeidsduur met 0,25 % is toegenomen.

Daarbij valt enerzijds de toename op van het aantal zelfstandigen.²⁵ Hun aantal daalde voortdurend tijdens de periode 1997-2004 (gecumuleerd met 31 400 personen), maar nam daarna op twee jaar tijd met 15 600 personen toe. Vorig jaar bedroeg - volgens het tot dusver beschikbare kwartaalprofiel - de stijging zelfs 13 500 personen op jaarbasis. De trendomkeer in de evolutie van het aantal zelfstandigen is duidelijk zichtbaar in de bouwnijverheid en in de handel en horeca, en gebeurt mede onder invloed van het stijgende aantal ingezetenen uit de nieuw toegetreden Europese lidstaten dat zich in België vestigt onder dat statuut.

Anderzijds wordt de toename van de loontrekkende werkgelegenheid in de marktsector fors ondersteund door de sterke uitbreiding van het aantal personen dat aan de slag kan via het 'dienstenchequeprogramma', dat in 2003 werd opgestart. In jaargemiddelde cijfers werkten in 2006 al 35 500 personen in het kader van dat programma; vorig jaar zou hun aantal zelfs verder gestegen zijn tot 51 100 personen. De toename van de dienstenchequewerkgelegenheid heeft een temperend effect op de evolutie van zowel de productiviteit als de brutolonen per hoofd in de marktsector. Het brutoloon per persoon in de dienstenchequebedrijven bedraagt immers nog geen derde van het gemiddelde brutoloon in de gehele marktsector.

Sinds de tweede jaarhelft van 2007 boet de groei van de activiteit in de marktsector geleidelijk aan kracht in; in jaargemiddelden valt de groei van de toegevoegde waarde dit jaar terug tot 2,1 %. Omdat bovendien de toename van de (laagproductieve) dienstencheque-arbeid enigszins vertraagt, loopt de groei van de arbeidsproductiviteit per uur licht op tot 0,9 %. De groei van

²⁵ Inclusief helpers van zelfstandigen.

het arbeidsvolume verliest dus duidelijk aan dynamiek, en valt terug naar 1,2 %. Kwartaal-op-kwartaal bedroeg die groei gemiddeld nog 0,6 % tijdens de eerste jaarhelft van 2007 en iets meer dan 0,4 % tijdens de tweede jaarhelft; dit jaar gemiddeld nog slechts 0,2 % per kwartaal. Bij een trendmatig licht afnemende gemiddelde arbeidsduur (-0,1 %), vertraagt de groei van de werkgelegenheid in de marktsector tot 1,3 %.

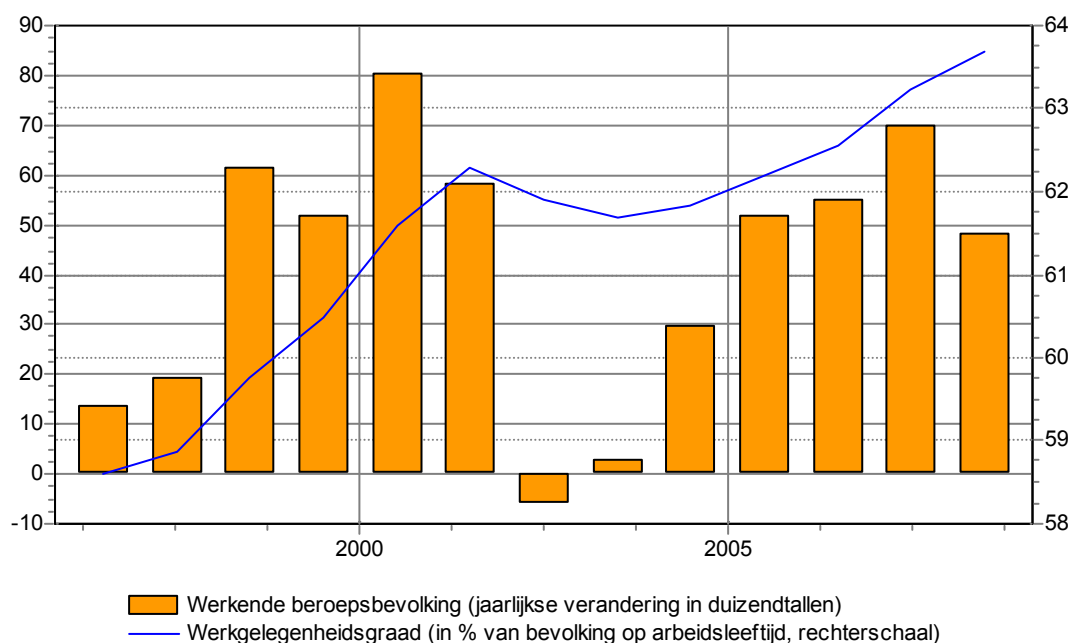
De werkgelegenheid bij de overheid nam in 2006 met 3 200 personen toe, de minst sterke stijging sinds 1997, en beduidend minder sterk ook in vergelijking met de erg forse groei in 2005 (plus 9 900 personen). Die zwakkere toename zou zich zowel hebben voorgedaan in de lagere overheidsadministratie als in het onderwijs, twee van de groeisectoren bij uitstek tijdens de afgelopen tien jaar.²⁶ Ook vorig jaar en dit jaar valt de werkgelegenheidscreatie (respectievelijk 3 300 en 1 400 personen) bescheiden uit in vergelijking met de periode 1997-2005.

Ten slotte mag men ervan uitgaan dat de sterke toename van de dienstenchequewerkgelegenheid gedeeltelijk gepaard gaat met een verlies aan werkgelegenheid elders. Dat substitutie-effect speelt gedeeltelijk binnen de marktsector zelf, waar een geleidelijke vermindering van de PWA-werkgelegenheid vastgesteld wordt. De dienstencheque-activiteiten concurreren echter voornamelijk met zwartwerk in de niet-marktsector, dat door de gezinnen voor eigen rekening wordt ingezet. In hoeverre de uitbreiding van de dienstencheque-activiteiten gebaseerd is op het witwassen van zwartwerk of eerder de vertaling is van een autonome toename in de globale vraag naar (door derden geleverde) huishoudelijke arbeid, is echter een moeilijk te beantwoorden vraag. De databronnen die een dergelijke evaluatie mogelijk zouden maken zijn - haast per definitie - zeer schaars. De toename van het totale aantal personen dat - betaalde - huishoudelijke diensten levert (via dienstencheques, via PWA-jobs of in het zwart) wordt met de nu beschikbare ramingsmethoden op 10 000 personen geschat voor 2006 en op 5 400 personen vorig jaar. Dit jaar zou de toename 7 000 personen bedragen.

De totale werkende bevolking (marktwerkgelegenheid plus werkgelegenheid bij gezinnen en bij de overheid plus saldo grensarbeid) steeg dus zowel in 2006 (toename met 55 300 personen) als vorig jaar (toename met 69 700 personen) aanzienlijk, en zou, ondanks een zekere conjuncturele verzwakking, ook dit jaar nog verder toenemen met 48 100 personen. De werkgelegenheidsgraad klimt bijgevolg van 62,2 % in 2005 naar 63,2 % in 2007 en zou dit jaar verder stijgen naar 63,7 %.

²⁶ Met enig voorbehoud omdat voor de lagere overheidsadministratie nog geen definitieve cijfers voor het recente verleden beschikbaar zijn.

Figuur 16 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: INR, FOD Werkgelegenheid, FPB

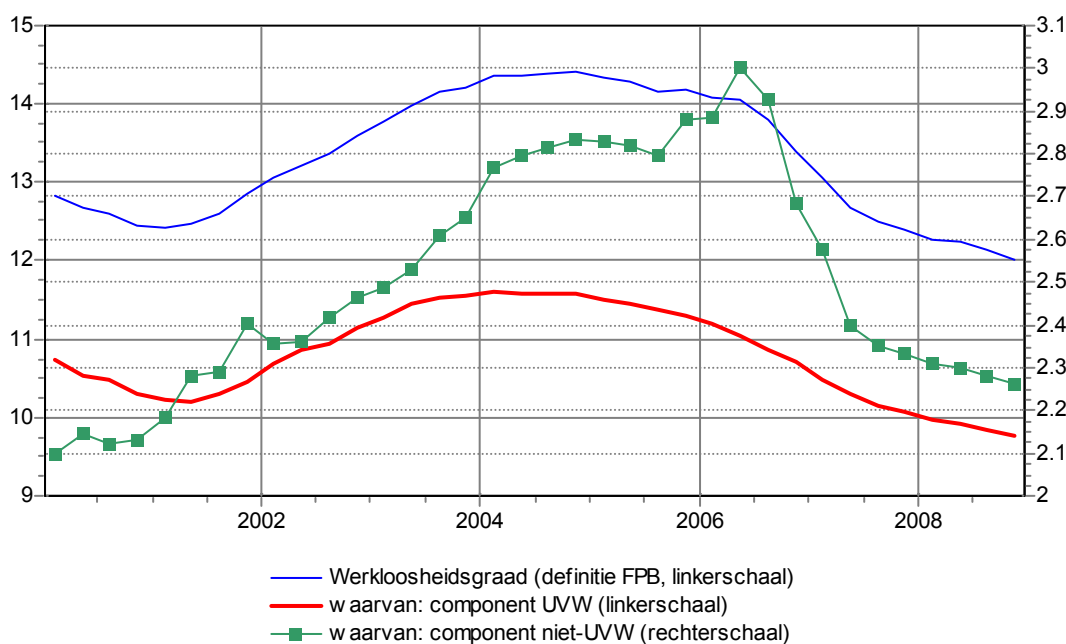
Gecumuleerd over de periode 2004-2008 zou de toename van de werkende bevolking dan uitkomen op 254 700 personen. Voor vergelijkbare cijfers moet men al teruggrijpen naar de periodes van hoogconjunctuur op het einde van de jaren tachtig of tijdens de voorbije decenniumwisseling. Zo steeg tijdens de jaren 1997-2001 de werkende bevolking nog iets sterker (met 271 700 personen), periode die vervolgens echter abrupt afgebroken werd door de conjuncturele neergang van 2002-2003. De toename van de werkgelegenheidsgraad was toen (3,7 procentpunt gecumuleerd) beduidend groter dan nu (toename van 2 procentpunt). De bevolking op arbeidsleeftijd nam in die periode immers slechts toe met 40 000 personen, terwijl zij nu op vijf jaar tijd met 186 000 personen stijgt. Dat komt in de eerste plaats omdat minder sterk bevolkte cohorten die geboren werden tijdens de oorlogsjaren nu de leeftijd van 65 jaar bereiken. Bovendien ligt de inkomende migratie nu beduidend hoger dan toen.

Men moet er echter ook rekening mee houden dat tijdens de huidige periode de omvangrijke babyboomgeneraties opschuiven van (middelbare) leeftijdsklassen met hoge activiteitsgraden naar (oudere) leeftijdsklassen met lage activiteitsgraden; dat heeft een drukkend effect op de evolutie van de globale activiteitsgraad. Die steeg nog met 2,6 procentpunt in de periode 1997-2001, maar zou slechts toenemen met 0,8 procentpunt tijdens de periode 2004-2008, ondanks het feit dat vergelijkbare structurele factoren (stijgende participatiegraden bij vrouwen; de pensioenhervorming) aan het werk zijn in beide perioden. Daardoor neemt het arbeidsaanbod²⁷ uit-

²⁷ Beroepsbevolking (i.e. het arbeidsaanbod) en werkloosheid worden gemeten volgens concept Federaal Planbureau, een ruime administratieve definitie, die eveneens de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen bevat.

eindelijk minder sterk toe tijdens de periode 2004-2008 (met 187 100 personen) dan tijdens de periode 1997-2001 (met 205 900 personen).

Figuur 17 Ontwikkeling van de werkloosheidsgraad (definitie FPB)
Kwartaalgemiddelden, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

Bron: RVA, FPB

De aanhoudende jobcreatie van de jongste jaren heeft tot en met de eerste jaarhelft van 2006 slechts gezorgd voor een beperkte daling van de werkloosheid (zie figuur 17). Vanaf het derde kwartaal van 2006 is de werkloosheid echter gevoelig beginnen afnemen. Weliswaar is tijdens die periode ook de jobcreatie versneld, maar niet in die mate dat zij a priori een dergelijke daling van de werkloosheid zou wettigen. Eén en ander betekent dat sinds een jaar de (gemeten) toename van het arbeidsaanbod drastisch is teruggefallen. In jaargemiddelden is de werkloosheid gedaald met 15 000 personen in 2006, terwijl vorig jaar de daling liefst 56 800 personen bedroeg, mede dankzij de bijzonder sterke afname tijdens het tweede semester van 2006. De werkloosheidsgraad zakte daarmee van 14,2 % in 2005 naar 13,8 % in 2006 en naar 12,7 % vorig jaar. De beroepsbevolking steeg nog met 40 300 personen in 2006, maar zou vorig jaar slechts toegenomen zijn met 12 900 personen. De activiteitsgraad nam nog licht toe in 2006 (van 72,5 % naar 72,6 %), maar zou vorig jaar teruggefallen zijn naar 72,4 %.

Die sterke vertraging van de groei van het arbeidsaanbod verrast omdat de evolutie van het arbeidsaanbod traditioneel gedomineerd wordt door structurele, weinig conjunctuurgebonden factoren. Dat zou dus kunnen wijzen op incoherenties in de ramingen voor de recente werkgelegenheid- en werkloosheidsevoluties. Wat de werkgelegenheid betreft, werd eerder al de onzekerheid aangehaald m.b.t. het netto-effect van de dienstenchequewerkgelegenheid en m.b.t.

de inschatting van de evolutie van zwartwerk in het algemeen. Een tweede moeilijk in te schatten factor betreft de impact van de uitbreiding van de Europese Unie, die zowel tot uiting kan komen via een toename van de werkgelegenheid in de internationale instellingen in Brussel als via een toename van de inkomende arbeidsmigratie vanuit de nieuwe lidstaten.

Wat de werkloosheid betreft, kan verwezen worden naar de meetproblemen in de administratieve cijfers voor niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) na de veranderingen in de regionale ramingsmethoden ten gevolge van de afschaffing van de stempelcontrole in januari 2006. Ter illustratie wordt in bovenstaande figuur de administratieve werkloosheidsgraad volgens het FPB-concept opgesplitst in twee deelgraden: een component 'uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' (UVW's, grosso modo 80 % van het totaal) en een component 'overige' (jongeren in wachtperiode, vrij ingeschreven werkzoekenden,...). De werkloosheid volgens concept FPB wordt traditioneel opgebouwd aan de hand van de regionale cijfers voor NWWZ, die sinds 2006 niet langer een onderscheid maken tussen uitkeringsgerechtigden en overige werkzoekenden. De evolutie sinds 2006 van de UVW-component kan echter geraamd worden op basis van RVA-uitkeringsstatistieken, die niet beïnvloed worden door de afschaffing van de stempelcontrole. Uit de figuur blijkt dat de recente daling van de werkloosheidsgraad volgens het FPB-concept veel sterker is dan de daling van de UVW-component. Dat impliceert ofwel een wel erg forse daling van de (kwantitatief minder belangrijke) niet-UVW-component (zie figuur) ofwel een (tijdelijke) overschatting van de daling van het aantal NWWZ ten gevolge van de verandering in ramingsmethoden.

Bij het opstellen van de economische begroting werd ervan uitgegaan dat vanaf het vierde kwartaal van vorig jaar de evolutie van de beroepsbevolking terug zou aansluiten bij wat verwacht kan worden op basis van de onderliggende socio-demografische ontwikkelingen. Met een dergelijk kwartaalprofiel neemt de beroepsbevolking dit jaar (in jaargemiddelden) toe met 26 400 personen, en neemt de activiteitsgraad toe van 72,4 % naar 72,5 %. Rekening houdend met een iets minder sterke toename van de werkende bevolking dan vorig jaar, vertraagt de afname van de werkloosheid dan tot 21 600 personen, zodat de werkloosheidsgraad volgens concept FPB zakt naar 12,2 %. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt voor België (gebaseerd op de ADSEI-enquête naar de arbeidskrachten) daalde vorig jaar van 8,2 % naar 7,6 % en zou dit jaar verder afnemen tot 7,3 %.

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren

<i>Groeivoeten - tenzij anders vermeld</i>				
	2005	2006	2007	2008
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	6,6	8,9	7,1	6,0
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	-0,5	0,1	0,9	0,9
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	124,4	125,6	137,0	144,0
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-0,6	0,6	-0,4	0,2
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	54,4	65,2	72,5	89,4
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (EURIBOR, 3 maanden) (2)	2,2	3,1	4,3	4,5
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	3,4	3,8	4,3	4,3
Rentevoeten België (peil)				
Korte rente (interbancair tarief, 3 maanden)	2,2	3,1	4,3	4,5
Lange rente (OLO, 10 jaar)	3,4	3,8	4,3	4,4

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen

<i>Miljarden euro</i>				
	2005	2006	2007	2008
Consumptieve bestedingen van de particulieren	158,95	166,25	173,82	182,00
Consumptieve bestedingen van de overheid	68,73	70,77	74,40	78,64
Bruto vaste kapitaalvorming	61,35	65,69	70,38	73,84
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	39,82	42,01	44,74	47,27
b. Overheidsinvesteringen	5,33	5,32	5,62	5,75
c. Investeringen in woongebouwen	16,20	18,35	20,02	20,82
Voorraadwijziging	1,73	3,83	0,66	0,59
Totaal van de nationale bestedingen	290,75	306,54	319,26	335,07
Uitvoer van goederen en diensten	261,63	277,64	298,31	317,56
Invoer van goederen en diensten	250,42	267,56	287,10	307,12
Bruto binnenlands product	301,97	316,62	330,47	345,51
Bruto nationaal inkomen	303,64	320,49	334,51	349,73

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

<i>Groeivoeten</i>	2005	2006	2007	2008
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,3	2,0	2,5	1,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	-0,2	0,0	2,6	2,6
Bruto vaste kapitaalvorming	6,7	4,2	5,1	2,4
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	4,7	3,9	5,3	3,3
b. Overheidsinvesteringen	13,0	-3,2	4,0	0,2
c. Investerings in woongebouwen	9,9	7,6	5,1	1,0
Voorraadwijziging (2)	0,0	0,9	-0,2	-0,0
Totaal van de nationale bestedingen	2,1	3,0	2,9	2,1
Uitvoer van goederen en diensten	3,6	2,6	4,6	4,5
Invoer van goederen en diensten	4,2	2,7	4,9	4,8
Netto-uitvoer (2)	-0,3	-0,0	-0,1	-0,1
Bruto binnenlands product	1,7	2,8	2,7	1,9
Reëel bruto binnenlands inkomen	1,5	2,4	3,0	1,7
Reëel bruto nationaal inkomen	1,1	3,1	3,0	1,7

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>	2005	2006	2007	2008
Consumptieve bestedingen van de particulieren	2,8	2,5	2,0	2,9
Consumptieve bestedingen van de overheid	4,3	3,0	2,5	3,1
Bruto vaste kapitaalvorming	1,3	2,7	1,9	2,5
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	0,5	1,6	1,1	2,3
b. Overheidsinvesteringen	1,0	3,1	1,4	2,2
c. Investerings in woongebouwen	3,3	5,3	3,8	2,9
Totaal van de nationale bestedingen	2,7	2,4	1,2	2,8
Uitvoer van goederen en diensten	4,1	3,4	2,7	1,9
Invoer van goederen en diensten	4,4	4,0	2,3	2,0
Ruilvoet	-0,3	-0,5	0,4	-0,2
Bruto binnenlands product	2,5	2,0	1,6	2,6
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	3,4	2,9	2,0	2,4
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1,4	1,1	0,9	1,4
(a1) Loonkosten per product	0,4	0,4	0,5	0,6
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,0	0,2	-0,0	0,1
(a3) Winstmarges per product (2)	1,0	0,4	0,4	0,7
(b) Invoerkosten	2,0	1,8	1,1	1,0

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten

<i>Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld</i>	2005	2006	2007	2008
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	2,0	2,9	2,8	3,1
Loonkost per persoon	1,5	3,1	2,8	2,9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	2,5	3,0	2,7	3,3
Brutoloon per persoon	2,0	3,2	2,7	3,2
Indexering	2,1	1,8	1,7	2,7
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,4	1,1	1,0	0,6
Brutoloon per persoon voor indexering	-0,1	1,4	1,0	0,5
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	0,9	1,9	2,2	1,1
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	1,4	1,7	2,2	1,2
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (1)	2,9	4,8	5,1	4,2
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	3,4	5,0	5,0	4,5
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (1)	33,7	33,5	33,6	33,3
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (2)	24,8	24,8	24,9	24,9
Werknemersbijdragen (3)	10,7	10,3	10,3	10,3
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,8	1,8	1,8	3,0
Inflatie: gezondheidsindex	2,2	1,8	1,8	2,8
Indexering lonen en wedden overheidssector	2,3	1,7	1,8	2,5
Indexering sociale prestaties	2,3	1,7	1,5	3,2
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	2,1	3,1	2,8	2,1
Arbeidsvolume (in aantal uren)	1,0	1,8	2,2	1,2
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	1,1	1,3	0,6	0,9

(1) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(2) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(3) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt

<i>Duizendtallen, jaargemiddelden</i>				
	2005	2006	2007	2008
I. Totale bevolking (II+III)	10478,6	10522,2	10543,8	10564,9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6878,9	6927,5	6965,4	6990,8
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5489,7	5493,1	5501,7	5496,3
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4988,9	5029,2	5042,1	5068,6
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4225,3	4278,0	4346,1	4392,7
(a) Loon- en weddetrekkenden	2744,2	2785,8	2837,2	2872,9
(b) Zelfstandigen	687,3	695,1	708,6	718,1
(c) Overheidsadministratie	793,8	797,0	800,3	801,8
V. Grensarbeid (saldo)	53,3	55,8	57,5	59,0
VI. Werkloosheid (concept FPB)	710,4	695,4	638,6	616,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	584,7	579,2	530,8	516,6
(b) Oudere niet-werkzoekende uvw's (2)	125,7	116,2	107,8	100,3
Werkloosheidsgraad (VI/III)	14,2	13,8	12,7	12,2
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,5	72,6	72,4	72,5
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	62,2	62,6	63,2	63,7
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard)	8,4	8,2	7,6	7,3

(1) Exclusief PWA werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

<i>Duizendtallen, jaargemiddelden</i>				
	2005	2006	2007	2008
I. Totale bevolking (II+III)	10478,6	10522,2	10543,8	10564,9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6878,9	6927,5	6965,4	6990,8
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5489,7	5493,1	5501,7	5496,3
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	180,4	186,5	191,6	193,8
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	7,0	9,2	10,9	12,5
- Vrijgestelden om reden van studies	19,2	20,2	21,9	23,8
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	29,0	28,8	27,9	27,0
- Conventioneel voltijds brugpensioen	109,0	111,1	113,6	113,0
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	16,2	17,2	17,3	17,5
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4988,9	5029,2	5042,1	5068,6
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4225,3	4278,0	4346,1	4392,7
<i>waarvan met RVA -uitkering (1):</i>	274,1	295,0	313,0	326,4
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	47,9	48,0	47,9	49,1
- Activering	58,9	63,6	69,2	72,5
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	12,9	10,3	8,3	6,6
** Herinschakelingsprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
** Plan 'activa'	39,6	45,6	50,5	53,0
** Herintegratie oudere werklozen	1,2	2,2	4,6	6,8
** Doorstromingsprogramma	5,1	5,5	5,8	6,0
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	165,9	182,1	194,7	203,6
- Deelt. bruggepensioneerden	0,9	0,8	0,7	0,6
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,6	0,5	0,5	0,6
V. Grensarbeid (saldo)	53,3	55,8	57,5	59,0
VI. Werkloosheid (concept FPB)	710,4	695,4	638,6	616,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (5)	584,7	579,2	530,8	516,6
(b) Oudere niet-werkzoekende uvw's (1)	125,7	116,2	107,8	100,3
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	31,1	30,6	29,5	28,5
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1) (budgettaire eenheden)	34,4	32,4	30,0	30,5
p.m. uvw-WZ (1)(6) - jaarlijkse verandering	2,5	-9,9	-27,6	-10,1

(1) Stát Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Exclusief PWA werkgelegenheid

(6) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro	2005	2006	2007	2008
I. Lopende transacties				
a. Middelen	269,75	280,44	292,50	305,08
1. Netto-exploitatieoverschot	8,00	8,69	9,00	9,78
2. Gemengd inkomen	21,31	21,92	22,84	23,68
3. Beloning van werknemers	155,10	162,12	169,71	176,93
Brutolonen	115,23	120,67	126,02	131,50
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	30,31	31,60	33,34	34,73
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	9,57	9,84	10,35	10,71
4. Netto-inkomen uit vermogen	25,31	25,49	26,23	27,10
Ontvangen rente	12,05	12,25	12,56	12,84
Betaalde rente (-)	2,89	3,69	3,85	4,00
Winstuitkeringen	10,00	10,24	10,68	11,24
Overige	6,15	6,68	6,85	7,03
5. Sociale uitkeringen	55,88	57,95	60,26	62,93
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	2,12	2,44	2,62	2,86
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,02	1,83	1,83	1,79
b. Bestedingen	257,81	266,91	279,16	291,81
1. Belastingen op inkomen en vermogen	40,10	39,99	41,52	43,36
2. Sociale premies, waarvan:	58,76	60,67	63,82	66,46
Werkelijke sociale premies	49,19	50,83	53,47	55,75
Toegerekende sociale premies	9,57	9,84	10,35	10,71
3. Consumptieve bestedingen	158,95	166,25	173,82	182,00
c. Nettobesparingen	11,94	13,53	13,34	13,26
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,76	0,61	0,73	0,71
b. Bestedingen	10,30	12,50	14,17	15,06
1. Bruto vaste kapitaalvorming	18,53	20,81	22,64	23,58
2. Afschrijvingen (-)	10,12	10,26	10,60	10,75
3. Vermogensheffingen	1,88	2,16	2,26	2,40
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,18	-0,24	-0,24	-0,24
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,29	0,13	0,20	0,17
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	2,40	1,63	-0,10	-1,09
in % van het bbp	0,79	0,52	-0,03	-0,31

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)

<i>Groeivoeten</i>	2005	2006	2007	2008
Primair bruto-inkomen	-0,0	1,4	2,3	1,2
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	0,4	2,0	2,7	1,3
Ondernemingen	0,1	2,2	2,9	1,3
Overheid	1,4	1,1	1,8	1,4
Grensarbeiders	0,3	3,0	3,7	2,3
<i>b. Bruto-exploitatietoerschoot en inkomen zelfstandigen</i>	-0,0	1,1	1,8	1,2
Bruto-exploitatietoerschoot van particulieren	3,7	2,0	1,5	1,8
Gemengd inkomen van zelfstandigen	-3,0	0,4	2,2	0,8
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-2,3	-1,7	0,9	0,4
Ontvangen rente	-4,0	-0,8	0,5	-0,7
Betaalde rente (-)	38,5	24,5	2,4	1,1
Winstuitkeringen	-0,2	-0,1	2,2	2,3
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	-0,1	1,6	2,1	1,7
Sociale uitkeringen	-0,2	1,2	2,0	1,5
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	-0,8	0,7	3,2	1,2
Werkelijke sociale premies	-0,5	0,5	3,1	1,3
Toegerekende sociale premies	-2,2	1,9	3,3	0,7
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	1,3	-2,7	1,8	1,5
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,1	2,6	2,1	1,3

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro	2005	2006	2007	2008
I. Lopende transacties				
a. Middelen	34,65	39,82	41,76	43,86
1. Netto-exploitatieoverschot	39,54	42,49	45,09	48,04
2. Sociale premies	9,81	9,94	10,40	10,31
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	5,22	5,34	5,58	5,81
Premies ten laste van de werknemers	2,13	2,07	2,14	1,94
Toegerekende sociale premies	2,47	2,53	2,68	2,56
3. Netto-inkomen uit vermogen	-15,52	-13,60	-14,33	-15,00
4. Overige netto-inkomensoverdrachten	0,82	0,98	0,60	0,51
b. Bestedingen	21,19	22,71	22,95	23,10
1. Belastingen op inkomen en vermogen	10,85	12,22	12,40	12,75
2. Sociale uitkeringen	8,32	8,65	8,71	8,56
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5,22	5,48	5,89	5,95
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,10	3,18	2,82	2,61
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,02	1,83	1,84	1,80
c. Nettobesparingen	13,46	17,11	18,81	20,75
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	2,62	2,82	3,58	3,45
b. Bestedingen	9,52	11,38	9,25	9,57
1. Bruto vaste kapitaalvorming	37,49	39,55	42,12	44,51
2. Afschrijvingen (-)	31,26	32,53	34,01	36,02
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,37	0,16	0,13	0,13
4. Veranderingen in voorraden	1,82	3,92	0,75	0,69
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	1,10	0,28	0,27	0,26
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	6,56	8,55	13,14	14,63
in % van het bbp	2,17	2,70	3,98	4,23

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

<i>Miljarden euro</i>				
	2005	2006	2007	2008
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	259,99	274,95	294,89	315,16
1. Invoer van goederen en diensten	250,42	267,56	287,10	307,12
2. Beloning van werknemers	1,39	1,47	1,54	1,60
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,93	2,08	2,28	2,41
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-1,04	1,19	1,34	1,43
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	2,97	2,82	2,98	3,02
6. Sociale premies	1,43	1,34	1,42	1,49
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,81	0,86	0,90	0,94
b. Middelen	268,98	285,34	306,39	325,98
1. Uitvoer van goederen en diensten	261,63	277,64	298,31	317,56
2. Beloning van werknemers	5,14	5,43	5,73	6,02
3. Subsidies	0,89	0,79	0,79	0,79
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0,16	0,14	0,16	0,17
5. Sociale premies	0,48	0,51	0,53	0,56
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,69	0,82	0,86	0,89
c. Saldo van lopende verrichtingen	9,00	10,39	11,50	10,83
II. Kapitaalverrichtingen	-0,19	0,51	0,11	0,09
1. Netto-kapitaaloverdrachten	0,03	0,04	0,03	0,01
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0,22	-0,47	-0,08	-0,08
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	8,80	10,90	11,61	10,92
in % van het bbp	2,91	3,44	3,51	3,16